

УДК 37.091.279.7:[37.016:821](07)

МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРИ, УМОТИВОВАНА ЛЮБОВ'Ю

Василь Шуляр

МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ

Шуляр В. І. Модель оцінювання досягнень учнів-читачів / Василь Іванович Шуляр : навчально-методичний посібник. – Миколаїв: Центр видавничої діяльності ОПППО. – 2024. – 77 с.

У посібнику запропоновано модель оцінювання читацьких досягнень школярів. Автор запропонував свій підхід до оцінювання. Модель увідповіднена до рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання (наказ МОН України за № 1053). Уперше в системі літературної освіти в моделі закладено типи, види оцінювання. Виокремлено рівневу модель літературної компетентності учнів-читачів.

Розроблено авторський варіант критеріїв оцінювання навчальних досягнень у відповідності до груп результатів навчання. Подано види завдань за групами результатів навчання: літературний компонент. Запропоновано мовленнєвий конструктор до компетентнісних літературних вправ: запитань, завдань, задач. Подано типологію підсумкових робіт і їх орієнтовний розподіл із української і зарубіжної літератур (за навчальними програмами Таміли Яценко й Ольги Ніколенко). Представлено деякі зразки підсумкових робіт.

Посібник стане в нагоді учителям-практикам і майбутнім філологам.

Запропонований матеріал апробувався і напрацьовувався як результат співпраці творчих груп філологів і методистів ОПППО Миколаївщини, Полтавщини та Івано-Франківщини.

Особлива вдячність за конструктивні зауваги та допомогу колегиням Миколаївського ОПППО: Ользі Захар, Вікторії Стойковій, Анастасії Кузнецовій, Діні Діордіці, Анні Пономаренко.

ЗМІСТ		
	ПЕРЕДМОВА	
	ВСТУП	
I.	Теоретичні основи оцінювання досягнень учнів-читачів	
1.1.	Рівнева модель літературної компетентності учнів-читачів	
1.2.	Критерії оцінювання досягнення учнів-читачів у відповідності до груп результатів навчання	
1.3.	Види завдань за групами результатів навчання: літературний компонент	
1.4.	Набір мовленнєвих конструктів до компетентнісних літературних вправ: запитань, завдань, задач	
1.5.	Види оцінювання поступу учнів-читачів і підсумкових робіт із літератури	
1.6.	Розподіл видів підсумкових робіт із літератури	
1.7.	Про традиційні форми організації читацької діяльності: РМ, ПЧ, ЛРК, ВЧ?	
1.8.	Із досвіду дотекстової читацько-вчительської підготовки до конструювання моделі літературного заняття	
II.	ПРАКТИКО ЗОРИЄНОВАНІ МОДЕЛІ ПІДСУМКОВИХ РОБІТ ІЗ ЛІТЕРАТУРИ	
2.1.	Підсумкова робота за однією групою результатів: ВІДТВОРЕННЯ – УСНО ВЗАЄМОДІЄ (Андрій Чайковський. «За сестрою»)	
2.2.	Хрестоматія для учні-читачів. А. Чайковський. «За сестрою»	
2.3.	Критерії оцінювання підсумкової роботи за однією групою результатів навчання	
2.4.	Навчально-інформаційна / інтерактивна картка (НІК) для фахової співпраці: орієнтовні компетентнісні літературні завдання	
2.5.	Підсумкова робота читацького поступу за однією групою результатів навчання: бланк відповідей	
2.6.	Критеріальний бланк оцінювання поступу учнів-читачів	
2.7.	Компетентнісні літературні вправи для учнів-читачів за однією групою результатів навчання: ТЛУМАЧЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ – ДОСЛІДЖУЄМО МОВЛЕННЯ	
2.8.	Компетентнісні літературні задачі за четвертою групою результатів навчання	
	ПІСЛЯМОВА	

*Із вдячністю захисникам і захисницям,
які тримають свій стрій в ім'я України!*

*Із пошанівком до моїх учнів і
колег-однодумців, які були зі мною,
зреалізовували задумане мною!*

*Сердечна подяка моїй сім'ї,
яка впродовж багатьох років
мене підтримує, допомагає і розуміє!*

*Щире слово подяки моїм
рецензентам попередніх видань,
вдячність тим, хто зголосився
нині вивчати багатотомне видання!*

*Дякую Україні й українцям,
рідній миколаївській землі,
закладам освіти Миколаївщини й України,
які допомогли мені стати Вчителем!*

МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРИ, УМОТИВОВАНА ЛЮБОВ'Ю

*Любити. Бути вдячним.
Цінувати те, що сьогодні маєш.*

... Усе починається з любові.

У любові народжується Дитина. З любов'ю проживаємо дні і ночі ... У любові черпаємо надію, віру, наснагу, терпіння і терплячість ...

З любові творяться всі добрі справи. У любов не граються, а повсякчас її мають берегти і леліяти. Любов – це розкіш. Над любов'ю треба працювати щоденно і щоношно. Любов – наша радість, надія, віра, благодать, людяність, і все людське в ній має жити вічно. Від любові творимо дива!

Любов усім доступна і бажана. Без любові життя буде прісним. Наші справи, діяння наповнені любов'ю. Тоді і тільки тоді Ти відчуєш сповна почуття Щастя: жити, діяти, творити! Любов плекає особистість!

У любові рідних і близьких, щирих і правдивих друзів-побратимів Людина відходить у Вічність. ... І живе доти, поки її Пам'ятають і Люблять!

З Любові все починається і Нею закінчується!

Усе освячуймо ЛЮБОВ'Ю!

ПЕРЕДМОВА

**Шановні колеги та колегині!
Друзі, побратими!
Прихильники й помірковані!**

Ви тримаєте в руках одну з моїх книг – майбутню заплановану серію видань «Методика літератури, умотивована любов'ю». Це будуть мої праці, що наповнювалися змістом і формою впродовж тривалого періоду. Усе, що ви тут віднайдете, пропущено через душу, серце та тіло. Напрацьований матеріал апробувався автором, колегами-друзями й однодумцями протягом багатьох років. Численні семінари, тренінги, майстер-класи в моїй Методичній студії засвідчували необхідність такої роботи. Це надихало! Підтримує й донині. По-різному ставилися до моїх методик науковці-колеги: від одностайного схвалення до нищівної критики. Вдячний усім. Напевне це мене й гартувало. Додавали сил жити та працювати рідні, друзі, і ... РОБОТА.

Сьогодні проходимо нові випробування: ковідний період пережили-витримали, витримаємо і війну, що нав'язала нам сусідська держава рф. Так, важко, страшно, небезпечно... Дев'ять місяців активного обстрілу міста Миколаєва та області від самого початку ще й загартували нас. Пишу в першу чергу про себе. Від тихої внутрішньої паніки до повної мобілізації сил ПРАЦЮВАТИ. Працювати і жити, вижити, щоб працювати в ім'я своєї сім'ї, колег і колективу, який очолюю. А головне – зберегти все українське в Україні, відстояти національні інтереси та зробити свій внесок задля нашої ПЕРЕМОГИ!

Отож і пишу. Наповнений новими планами, хоч треба вже думати про підбиття підсумків. Внутрішня необхідність поділитися напрацюваннями і тим, чим живу сьогодні.

Часто питають: як виживаєте в таких умовах (обстріли, постійні сирени тривоги, переживання за рідних, відсутність у Миколаєві води, перебої зі світлом і ...)? Відповідаю: треба жити, щоб жила вона – сім'я, колектив, Україна! Коли прийшло усвідомлення, що ти змінити нічого в цій ситуації не можеш, рівень стресу / тривоги / переляку знижувався до мінімуму. Це відбувалося і на цьому трималося, коли навіть у схові активно працював (а не вивчав рух ракет, місця прильоту за мобільним телефоном тощо).

Цього я захотів сам і з цього почалася формуватися моя формула стійкості. Постійні тренування роботою, слуханням музики, перебуванням на природі (по можливості), шаленим читанням художньої і наукової літератур, відвідуванням театру (за першої нагоди), спілкуванням із друзями – усе це мобілізувало і тримало у відносній нормі.

Кожен проходить свій шлях по-своєму! Мій «маршрут» був і є на сьогодні таким. Поки він мене не завів у манівці. Намагаюся тримати свої думки / реакції / вчинки під контролем. Це дає можливість усвідомлювати свою відповідальність перед рідними, колегами, друзями. У такий спосіб не витрачав даремно свою енергію / сили / нерви, а сконцентрувався на підготовці значної низки публікацій. Надіюся і вірю, що це мене врятує і ми переживемо випробування, щоб у здоров'ї зустріти нашу ПЕРЕМОГУ та проживати в гармонії в мирній УКРАЇНІ не одне десятиліття!

Нинішнє видання з моєї серії не буде першим. Але воно по-своєму значуще в низці моїх нових / оновлених / доповнених праць. Для критиків і відповідальних за плагіат одразу скажу: ні в кого нічого не списав, і в себе також. Концепція практико-орієнтованих багатотомних монографій передбачає використання попередніх праць / статей / розмислів, які раніше поодинокі та малими тиражами були видрукувані. Усе, що вважаю на сьогодні є актуальним і затребуваним, увійде до нових / оновлених видань. На це мене ще й спонукає ситуація повної інформаційної ізоляції між науковцями / методистами / практиками. Так,

усемережжя є, але в ньому можна розгубитися, натрапити на необ'єктивне видання або спотворені варіанти. Наступне – відсутність координації через усемережжя між зацікавленими партнерами. Розбалансування в системі освіти. Відбувається це не масштабно, а локально. Маємо додати, що нині періодичні видання із-за цінової політики недоступні. Їх масово не закуповують навіть бібліотеки. А в період війни більшість фахових видань припинили свою діяльність. Тому в деяких виданнях і практико орієнтованих монографіях будуть оновлені розділи з попередніх, низка статей стане основою моєї праці. Переконаний, що такий підхід із повторенням написаного нікому не завадить. Покликання і дати буде вказано.

Читайте в насолоду. Вчитуйтеся в кожен рядок. Не минайте навіть висновки – вони багато чого нового додадуть або/і зацментують. Вичитуйте сутнісне, щоб наповнити себе новою ідеєю. Перегорніть, якщо вас не зацікавило. Відкладіть, можливо, ще не час для цього. Не мучте себе читанням моєї праці, бо матеріал для вас ще не є затребуваним. Усьому свій час. У цьому переконувався не раз.

Робота розрахована як на науковців / учених, так і методистів / практиків, а також студентів. Обраний формат – практико-орієнтована монографія, сподіваємося, задовольнить усіх зацікавлених читачів.

Готую багатотомну серію практико-орієнтованих монографій, бо це моя внутрішня потреба, зовнішній вплив нинішньої ситуації. Це як ресурс, який мене тримає на цьому світі. Пишу з удячністю, по-перше, захисникам і захисницям нашої України (їм там ще важче), з пошанівком до своїх учнів і послідовників-колег, задля майбутнього інтелігентного Читача-патріота. Пишу, щоб майбутні й нинішні покоління ЧИТАЧІВ були наснажені радістю пізнання нового через ХУДОЖНІ ТВОРИ та любов'ю один до одного!

***Щиро до кожного / кожної –
Василь Шуляр***

ВСТУП

ОЦІНЮВАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ

Формування націозорієнтованого інтелектного учня-читача або/і учениці-читачки стане можливим, якщо чітко уявлятимемо:

- 1) якою має бути модель націозорієнтованих інтелектних учнів-читачів;
- 2) якими ресурсами послуговуватиметься вчитель літератури, щоб відстежувати формування таких учнів-читачів;
- 3) яка критеріальна база слугуватиме досягненню сформованості таких учнів-читачів;
- 4) які рівні можуть бути в досягненні / реалізації моделі націозорієнтованих інтелектних учнів-читачів;
- 5) який алгоритм реалізації оцінювання літературних досягнень / компетентності має проробити вчитель літератури в системі уроків / занять;
- 6) якою має бути модель оцінювання поступу учнів-читачів;
- 7) якою типологічною класифікацією має керуватися вчитель літератури, розробляючи підсумкові роботи з літератури ...

Ці та інші питання мають знайти своє висвітлення та підкріплені конкретними методиками / технологіями оцінювання літературної компетентності учнів-читачів.

Перспективою для автора є продовження пошуку / напрацювання оптимальних моделей і варіантів оцінювання поступу учнів-читачів із української / зарубіжної літератур та інтегрованого курсу «Література: українська та зарубіжна».

РІВНЕВА МОДЕЛЬ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ

Рівнева модель літературної компетентності учнів-читачів складалася / розроблялася / удосконалювалася упродовж 25 років. Початок – серпень 2000 року. Рік, коли була прийнята 12-ти бальна система оцінювання навчальних досягнень школярів. Згодом критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти були затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 13.04.2011 № 329.

Модель містить нині дві частини. Перша частина – авторський погляд на побудову такої моделі. Вона апробовувалася в різних закладах освіти як автором, так і вчителями-практиками. Вона містить: рівні навченості учнів читачів. Рівні вибудовані за вимогою Положення про 12-ти бальну систему оцінювання та вище зазначеного наказу.

Маємо зважати на випробувану традицію, що оцінювання є словесне (вербальне) і бальне. Вербальне оцінювання виражається словами: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату за допомогою дорослих», «потребує уваги і допомоги» та ін. Рівневе оцінювання розподіляється за чотирма рівнями і за балами та позначається буквами й цифрами: «початковий» (П) – 1-3 бали, «середній» (С) – 4-6 балів, «достатній» (Д) – 7-9 балів, «високий» (В) 10-12 балів. Окрім того нами запропоновано рівні навчальних цілей (РНЦ), які узгоджено з рівнями навченості. Рівні навчальних цілей наразі за вимогою наказу від 02 серпня 2024 р. за № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» увідповіднено до 4 груп результатів навчання (ГРН). Дієвим складником також є рівні читацької діяльності здобувачів освіти. Вони також подані в авторському варіанті: учень-читач ($У_чЧ_т$), учень-дослідник ($У_чД_с$), учень-критик ($У_чК_р$), учень-творець ($У_чТ_в$). Останній складник є орієнтиром для вчителя літератури й учнів-читачів у вибудові співпраці,

виконанні компетентнісних літературних вправ (запитань, завдань, задач).

Друга частина моделі вибудована за логікою державного стандарту та вказаного останнього наказу. Групи результатів навчання (ГРН) подано подвійно: спочатку авторська логіка, а потім варіант за наказом. На наш погляд, деякі назви в рекомендаціях є дискусійними. Тому автор подає спочатку свій варіант, але узгоджує його із формулюваннями / назвами за рекомендаціями.

ГРН-1. ВІДТВОРЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (В_тТ-1)
УСНО ВЗАЄМОДІЄ

ГРН-2. ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (Д_сТ-2)
ПРАЦЮЄ З ТЕКСТОМ

ГРН-3. ТВОРЕННЯ ТЕКСТУ (Т_вТ-3)
ПИСЬМОВО ВЗАЄМОДІЄ

ГРН-4. ТЛУМАЧЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (Т_лТ-4)
ДОСЛІДЖУЄ МОВЛЕННЯ

Учитель-практик має орієнтуватися спочатку на номер ГРН, зважити на авторський підхід і пропозиції від укладачів рекомендацій. Ця логістика спрямована на те, щоб, по-перше, розставити чіткі акценти як за змістом, так і видами / формами читацької діяльності; по-друге, щоб не «заплутати» вчителя в понятійно-термінологічному апараті; по-третє, запропонувати чіткий «сигнал», що передбачає та чи інша група результатів навчання. Який варіант обрати – вибір за вчителем. Це його персональна відповідальність. Такий підхід запропоновано в межах норми академічної свободи вчителя літератури. Головне, що будь-яка модель, зміни та орієнтири мають бути схвалені рішенням педагогічної ради.

Усі матеріали автор намагався подати структуровано, графічно, тезисно і чітко. Матеріал викладено на одному аркуші. Це зроблено свідомо. Сподіваємося, що вчитель відразу цілісно уявлятиме той чи інший складник / модель / схему як за формою, так і за змістом.

РІВНЕВА МОДЕЛЬ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ

Рівні навченості учнів-читачів			
Початковий (1–3 бали)	Середній (4–6 балів)	Достатній (7–9 балів)	Високий (10–12 балів)
Рівні навчальних цілей (РНЦ)			
Оптимальний варіант	ГРН-1. Відтворення тексту / твору (сприймання, розуміння, використання – РНЦ-1: розпізнавально-відтворювальний)		
	ГРН-2. Дослідження твору / тексту (аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання – РНЦ-2: відтворювально-оцінний)		
	ГРН-3. Тлумачення твору / тексту (думки, почуття, ставлення – РНЦ-3: оцінювально-критичний)		
	ГРН-4. Творення тексту (мовна творчість; усне і писемне мовлення – РНЦ-4: критично-позиційний)		
	Рівні читацької діяльності		
У _ч Ч _т учень- читач	У _ч Д _с учень- дослідник	У _ч К _р учень- критик	У _ч Т _в учень- творець
Групи результатів навчання			
1. ВІДТВОРЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (В_тТ-1) ГРН-1. Сприйняття і комунікація в різних освітніх ситуаціях, усна взаємодія – усно взаємодіє			
2. ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (Д_сТ-2) ГРН-2. Читання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації – працює з текстом			
3. ТВОРЕННЯ ТЕКСТУ (Т_вТ-3) ГРН-3. Аргументоване висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія – письмово взаємодіє			
4. ТЛУМАЧЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (Т_лТ-4) ГРН-4. Дослідження індивідуального мовлення, літературних мовних явищ, аналіз їх – досліджує мовлення			

За логікою держстандарту

Увага: подано авторський варіант (1 ч.) і в другій частині у відповідненні до державного стандарту. Вибір за вчителем!

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ У
ВІДПОВІДНОСТІ ДО ГРУП РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ**

Орієнтири для оцінювання
за держстандартом, 7-9 кл.

Група результатів навчання учнів-читачів

1. Відтворення твору / тексту (В-Т-1) – переважно усно				
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях: усно взаємодіє				
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
1. Сприймає, розпізнає, відтворює, відповідає на запитання за змістом почутого та переказує	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
2. Складає і компонує складний план, конспект, тези, дає характеристику персонажів	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
3. Знаходить потрібну інформацію в одному чи кількох джерелах (ХТ, медіатексті)	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
4. Окреслює тематику і проблематику ХТ, медіатексту; підтримує діалог «Ч _т – ХТ – А _в »	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
5. Коментує підтексти ХТ, медіатексту, сприйняту з одного чи кількох джерел	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
6. Презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, ставлення	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
7. Виявляє і передбачає емоційні реакції в різних ситуаціях спілкування; використовує засоби виразності у власному мовленні	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність

Група результатів навчання учнів-читачів				
2. Дослідження твору / тексту (ДсТ-2) – усно і/або письмово				
2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду: працює з текстом				
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
1. Застосовує різні види критичного читання текстів різних стилів (ХТ, медіатекстів)	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
2. Коментує та обґрунтовує актуальність порушених проблем у ХТ/медіатексті з урахуванням власного досвіду та культурно-історичного контексту	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
3. Характеризує поведінку, причини виникнення емоційного стану літературних персонажів, коментує вчинки	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
4. Коментує почуття/враження від ХТ, обґрунтовує цінність прочитаного, актуальність	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
5. Характеризує зміст і форму ХТ, робить висновки, тлумачить образи/події/ситуації	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
6. Представляє текстову інформацію, комбінуючи різні способи візуалізації; розширює коло читацьких інтересів, демонструє навички критичного мислення	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
7. Творчо опрацьовує прочитаний ХТ/ медіатекст, створює власний або колективний медійний продукт на основі кількох графічних джерел	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність

Орієнтири для оцінювання за держстандартом, 7-9 кл.		Група результатів навчання учнів-читачів			
		3.Творення тексту (Т _Б Т-3) – усно / письмово			
3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови: письмово взаємодіє					
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні					
1. Записує власне або чуже мовлення, використовуючи відповідні прийоми оптимізації думок та засоби мовної виразності	Початковий	Середній	Достатній	Високий	
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди	
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність	
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні					
2. Створює й оформлює власне висловлення з дотриманням принципів академічної доброчесності	Початковий	Середній	Достатній	Високий	
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди	
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність	
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні					
3. Добирає виразальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність	Початковий	Середній	Достатній	Високий	
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди	
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність	
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні					
4. Створює у цифровому середовищі повідомлення /медіатексти для обговорення важливих проблем	Початковий	Середній	Достатній	Високий	
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди	
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність	
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні					
5. Безпечно спілкується у цифровому середовищі, виявляє прояви маніпулятивних впливів	Початковий	Середній	Достатній	Високий	
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди	
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність	
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні					
6. Ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури, мовного оформлення, виправляє та обґрунтовує	Початковий	Середній	Достатній	Високий	
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди	
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність	
Критерії: 1) сталість 2) самостійність 3) творчість / Рівні					
7. Визначає переваги і недоліки власних написаних текстів, планує свій навчальний розвиток	Початковий	Середній	Достатній	Високий	
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди	
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність	

Група результатів навчання учнів-читачів				
4. Тлумачення твору / тексту (Т.Т-4) – переважно письмово				
4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, аналіз їх: досліджує мовлення				
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
1. Використовує знання про системність мовних явищ для вдосконалення власного мовлення	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
2. Аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах, робить висновки щодо доцільності використання мовних одиниць	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
3. Творчо використовує мовні засоби, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
4. Імпровізує з текстом, застосовуючи елементи стилізації, пародії, обстоює свою позицію і право на самовираження	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною інструкцією	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
5. Взаємодіє з іншими особами, використовуючи твори мистецтва для створення власних текстів	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
6. Використовує різні стратегії для продукування нових мистецьких ідей	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність
Критерії: 1) стабільність, 2) самостійність 3) творчість / Рівні				
7. Досліджує власне мовлення, аналізує авторський стиль тексту для вдосконалення власного	Початковий	Середній	Достатній	Високий
	1) інколи	1) переважно	1) часто	1) завжди
	2-3) потребує допомоги	2-3) працює за наданою інструкцією	2-3) працює за самостійно вибраною	2-3) повна самостійність

ВИДИ ЗАВДАНЬ ЗА ГРУПАМИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ: ЛІТЕРАТУРНИЙ КОМПОНЕНТ

Види завдань до читацької активності вибудовано структуровано. До кожної групи результатів навчання відібрані можливі варіанти видів. Кожна активність має свої підвиди. Їх набір може бути змінним, доповненим учителем-практиком.

Головні особливості структурування видів навчальної діяльності:

- 1) набір видів читацьких активностей відібрано як традиційні, так і сучасні;
- 2) види навчальної діяльності учнів-читачів подано до кожної групи результатів навчання;
- 3) читацькі активності та їх види увідповіднено до змістового наповнення кожної групи результатів навчання;
- 4) набір видів читацьких активностей розпочинається базовим поняттям, його виділено жирним шрифтом;
- 5) виокремлені види посилено можливими варіантами різновидів, які будуть відбиратися вчителем-практиком;
- 6) види навчальної діяльності подано на одному аркуші, щоб цілісно уявляти їх набір;
- 7) структуровані матеріали є помічними для конструювання моделей літературних занять;
- 8) запропоновані структуровані тексти можуть учителем доповнюватися, змінюватися, зважаючи на його фаховий досвід і рівень літературного розвитку учнів-читачів того чи іншого класу;
- 9) види читацьких активностей автор не увідповіднював до віку школярів та їх літературного розвитку; це має зробити вчитель, зважаючи на позицію № 8.

ВИДИ ЗАВДАНЬ ЗА ГРУПАМИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ: ЛІТЕРАТУРНИЙ КОМПОНЕНТ

1 грн.	Види навчальної діяльності (читацькі активності)
	Група результатів навчання
	1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях: усно взаємодіє
	1. ВІДТВОРЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ – переважно усно (B_TT-1)
	Активне слухання; читання (ознайомлювальне (читання-перегляд), вивчальне (поглиблене, аналітичне, критичне, творче), вибіркове, читання-сканування); усні відповіді на запитання за змістом почутого (стислі, розгорнуті); уточнювальні запитання до почутого; аудіювання (ознайомлювальне, вивчальне, критичне); усний переказ (твору малого жанру; фрагменту; вибіркового, стислий, переказ описів, від імені літературного персонажа); оповідь від імені літературного персонажа; усна оповідка (події, явища, від зустрічі); говоріння (монолог, діалог, полілог); коментування інформації з одного чи кількох джерел; інтерв'ювання (реального письменника / родичів / друзів), бібліотекаря / розповсюджувача книг / шанувальника (-ці) читання / працівника музею книг; усне висловлювання власних ідей, переконань, поглядів; аргументоване відстоювання своєї позиції; використання вербальних і невербальних засобів для ефективного спілкування.

2 грн.

**Види навчальної діяльності
(читацькі активності)**

Група результатів навчання

2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду:
працює з текстом

**2. ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ -
усна і/або письмова взаємодія (ДсТ-2)**

Читання (вголос / мовчки, вибіркове, «перерване» або «обрив»); виявлення оповідача (-ів), деталей, описів;
аналізування (твору / події / сцени / дії / літературного персонажа); **тлумачення** (образу / деталей / підтекстів); **порівняння (зіставлення / протиставлення)** художнього твору з медіатекстами, інформаційними текстами, мистецькими творами;
критичний огляд (творів і медіатекстів; творчості письменника / письменників різних народів; публікацій журналів / часописів; новинок творів / медіатекстів);
висловлення / твердження (за прочитаним, почутим, побаченим); **з'ясування самотності / своєрідності** художнього світу митця шляхом інтертекстуального тлумачення та порівняння першоджерела і художнього твору;
ціннісно-етичне ставлення (до поведінкової моделі автора / героїв / системи цінностей твору / тексту);
оцінне судження (художнього твору, медіатексту, змісту і персонажів, художньо-мистецької вартісності твору, значущості особистості письменника / творчості письменника; літературного процесу) на інтелектуально-емоційному і/або аналітичному рівнях, із позиції рівня розвитку культурологічного контексту;
тлумачення з елементами інтертекстуального аналізу творів / текстів різних жанрів, стилів, письменників; володіння різними типами інтертекстуальних відносин (твердження – репліка – ремінісценції – алюзії між різними творами).

Група результатів навчання

3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови: **письмово взаємодіє**

3. ТВОРЕННЯ ТЕКСТУ (Т_вТ-3) – переважно письмово

Мовленнєва творчість (есе, оповідка, творчий переказ; складання монологу / діалогу / полілогу; твір-роздум / опис / розповідь тощо); **візуалізування відповіді / повідомлення** особистісного сприйняття письменника (художнього твору; творчості письменника; літературної групи); **тлумачення** описаних картини / сцен / подій за виявленням підтексту (-ів); **моделювання** розгортання сюжету за іншою сюжетною лінією і/або введенням інших героїв / персонажів; **творення** власного варіанта сюжетної лінії / експозиції / розв'язки художнього твору з позиції сучасності; **конструювання** лінійних текстів за прочитаним (-и) твором (-ами) / текстом (-ами), запропонувавши креолізований текст (буклет, постер, колаж, малюнокопис або/і мальопис / комікс) із вербальними й невербальними елементами; **реміксування** за мотивами поетичних / прозових / драматичних творів одного і/або кількох авторів (твір-мішанина); **творення** фрагмента кіносценарію / сценарію театралізованого дійства (сцени / картини / дії) за мотивами поетичних / прозових / драматичних творів одного і/або кількох авторів; **творення** власного художнього твору / тексту з вибудовуванням системи подій, художніх образів зі своєю індивідуальною інтерпретацією; **записування** подкасту (аудіозапису) інтерв'ю письменника / художнього твору / свій виступ; **ведення** відеоблогу за вибраним жанром / тематикою / персоналією; **публікування** власних текстів у всемережжі / часописах; **оприлюднення** (репрезентування) своєї творчості на літературно-мистецьких конкурсах; **рекламування** книг / періодичних видань / книжкових виставок / музею книг.

4 грн.

Види читацьких активностей (читацької діяльності)

Група результатів навчання

4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу:

досліджує мовлення

4. ТЛУМАЧЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (Т_{ЛТ}-4)

усна / письмова взаємодія

Розрізнення мовних одиниць різних рівнів у тексті художнього твору, зокрема в медіатексті;
спостереження за мовними і літературними явищами;
аналіз їх в усному мовленні, у тексті художнього твору, у медіатексті;
дослідження мови художнього твору / тексту на різних рівнях (орфоепічному, лексичному, морфологічному, синтаксичному, стилістичному);
тлумачення елементів твору / тексту (тропів, риторичних і стилістичних фігур);
творче використання мовних засобів для виявлення художньо-образного, асоціативного мислення;
імпровізація з текстом із застосуванням елементів стилізації, пародії;
імпровізація з різними художніми засобами, зокрема на основі інформаційно-комунікаційних технологій;
обстоювання власної позиції і права на самовираження;
наслідування окремих стильових ознак художнього тексту (текстів) / медіатексту (медіатекстів) під час створення власного продукту з урахуванням принципів академічної доброчесності;
дослідження власного мовлення;
виокремлення ознак авторського стилю, зокрема своїх текстів (художніх творів, медіатекстів);
удосконалення власного стилю мовлення (зокрема художнього, публіцистичного, наукового)

НАБІР МОВЛЕННЄВИХ КОНСТРУКТІВ ДО КОМПЕТЕНТНІСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ВПРАВ

Набір мовленнєвих конструктів подано як структурований матеріал на одному аркуші.

Мовленнєві конструкти розроблялися автором із метою реалізації стратегій Нової української школи: 1) особистісно орієнтованої, 2) компетентнісної, 3) діяльнісної.

Запропоновані попередні структуровані матеріали і набір мовленнєвих конструктів передбачають реалізацію базових принципів: **дитиноцентризму** – особистісно зорієнтована стратегія, **читацькоцентризму** – компетентнісна стратегія, **творочентризму** – діяльнісна стратегія. Основою моделі будь-якого літературного заняття та засобів виявлення поступу учнів-читачів має бути робота з ХУДОЖНІМ ТВОРОМ або/і ТЕКСТОМ / МЕДІАТЕКСТОМ.

З цією метою розроблено можливий набір мовленнєвих конструкцій до компетентнісних літературних вправ ($K_{\Pi} \Lambda_T B_{\Pi}$). Компетентнісні літературні вправи мають свою класифікацію.

Типологічні класифікація $K_{\Pi} \Lambda_T B_{\Pi}$ містить такі **типи**: компетентнісні літературні **запитання**, компетентнісні літературні **завдання**, компетентнісні **літературні задачі**. **Види** $K_{\Pi} \Lambda_T B_{\Pi}$: **предметні** (з української літератури АБО зарубіжної літератури АБО інтегрований курс «Література (українська та зарубіжна)», **міжпредметні** (літератури або/і предмети мистецтва), **міжгалузеві** (мовно-літературна, математична, природнича і т. д.).

Звертаємо увагу: мовленнєві конструкти формуються із використання дієслів або/і віддієслівних іменників. В узагальнювальних таблицях вони виділені жирним курсивом. Такого формулювання вимагає компетентісно-діяльнісний підхід навчання літератури. Набір мовленнєвих конструктів увідповіднено до груп результатів навчання. Вони є орієнтиром для підготовки як компетентнісних літературних вправ, так і підсумкових робіт із літератури різного типу.

НАБІР МОВЛЕННЄВИХ КОНСТРУКТІВ ДО КОМПЕТЕНТІСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ВПРАВ

1.

**Рівні
навчальних
цілей**

**Мовленнєві конструкти для формулювання
компетентісних літературних вправ:
запитань, завдань, задач**

1. Відтворення тексту / твору

(сприймання, розуміння, використання –
розпізнавально-відтворювальний)

Дай визначення поняття «сюжет»...;
прочитай / знайди в художньому творі
опис (портретний, пейзажний ...)...

назви головних (другорядних) героїв оповідання (повісті)...;
визнач автора художнього твору...

перелічи збірки поезій...; **відтвори** послідовність подій
(емоційних станів ліричного / -их героя (-їв) ...;

склади список збірок (художніх творів)...;
розташуй у певному порядку розгортання подій
у художньому творі...

прочитай / перекажи / назви / ... ;
поясни причину конфлікту між героями ...;
визнач логіку розгортання подій ...;

виокреми (ключові епізоди; описи; образні вислови ...),
які сподобалися ...;

спрогнозуй розвиток подій у ХТ...;
прокоментуй сюжет ...;

наведи приклади / аргументи / художні засоби ...;
установи приналежність літературних героїв / персонажів
до того чи іншого художнього твору;

продемонструй розуміння сюжету (фабули) твору,
використовуючи різні засоби візуалізації

2.

Рівні
навчальних
цілейМовленнєві конструкти для формулювання
компетентнісних літературних вправ:
запитань, завдань, задач**2. Дослідження твору / тексту**(аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання –
відтворювально-оцінний)**Відбери / запропонуй** факти із життя письменника, що
пов'язані з художнім твором (літературними
персонажами тощо) ...;**продемонструй** навички стисло (детально, вибірково, від
імені 1-ої особи ...) переказувати твір...;**відбери** і/або **перекажи** зміст епізодів (подій, сцен,
картин ...)...;**з'ясуй** і/або **прокоментуй** зміст теоретико-
літературного поняття, який використав автор ...;**порівняй** поведінкові моделі літературних героїв /
персонажів ...;**запропонуй** спосіб, що дозволяє
знайти описи (роздуми, репліки ...)...;**обґрунтуй** поведінкові рішення героїв, описаних у ...;**відбери** факти / образні вислови / художні засоби,
які використав письменник, щоб аргументувати своє
твердження...;**аргументуй** свою оцінку творчості письменника
(художнього твору, літературних героїв, дійових осіб ...),
використовуючи ХТ тощо ...;**підготуй** / **проведи** репрезентацію
свого виступу / повідомлення і т. ін. ...;**відбери** ілюстративний матеріал
до основних подій художнього твору,
використовуючи альбоми / каталоги / усережжя тощо

3.

Рівні
навчальних
цілейМовленнєві конструкти для формулювання
компетентнісних літературних вправ:
запитань, завдань, задач**3. Творення тексту**(мовленнєва творчість; усне та писемне мовлення –
критично-позиційний)

Запропонуй розв'язку (зав'язку) до художнього твору ...;
змодельюй розгортання сюжету за іншою сюжетною лінією
і/або введенням інших героїв / персонажів;
запропонуй власний варіант сюжетної лінії / експозиції /
розв'язки художнього твору з позиції сучасності;
розроби / візуалізуй маршрут розвитку літературного
персонажа, розгортання подій у житті головного героя;
розгортання подій художнього твору;
створи модель образу ліричного героя;
подій художнього твору...;
склади узагальнювальну таблицю,
тези майбутнього виступу;
проілюструй основні події художнього твору, героїв ...;
створи рейтинг популярності художніх творів /
письменників, рекомендованих до читання / вибраних
самостійно учнями-читачами;
проекспериментуй із лінійним текстом художнього твору,
запропонувавши креолізований текст (буклет, постер,
колаж, комікс) із вербальними й невербальними елементами;
підготуй рекламу / короткий відеоролик за мотивами книги,
художнього твору, творчості письменника;
прореміксуй за мотивами поетичних / прозових /
драматичних творів одного і/або кількох авторів
(твір-мішанина);
напиши фрагмент кіносценарію / сценарію
театралізованого дійства (сцени / картини / дії) за
мотивами поетичних / прозових / драматичних творів
одного і/або кількох авторів;
створи власний художній текст, вибудовуючи систему подій,
художніх образів зі своєю індивідуальною інтерпретацією;
запиши подкаст (аудіозапис) інтерв'ю письменника /
художнього твору / свій виступ;
розроби / веде відеоблог за вибраним жанром / тематикою
/ персоналією; **опублікуй** свої тексти у всемережжі /
часописах й **оприлюдни** (репрезентуй) на літературно-
мистецьких конкурсах

4.

Рівні
навчальних
цілейМовленнєві конструкти для формулювання
компетентнісних літературних вправ:
запитань, завдань, задач**4. Тлумачення твору / тексту**

(думки, почуття, ставлення – оцінювально-критичний)

Проілюструй свої думки прикладами / фактами / деталями художнього твору...;

запропонуй (розгорнуте тлумачення деталей у художньому творі; авторського ставлення до героїв ...);

розтлумач описані картини / сцени / події, виявивши підтексти;

визнач мовні одиниці різних рівнів у художньому тексті / медіатексті / уривку;

проаналізуй лексику за походженням / групи слів за значенням / словотвірні особливості...;

досліди синонімічне розмаїття тексту художнього твору;

проілюструй тропи, риторичні і стилістичних фігури, представлені в тексті / медіатексті;

з'ясуй їхню стилістичну роль;

доповни власними зразками наявних художніх засобів і/або іншими доречними, на твою думку, тропами;

створи імпровізацію з текстом, використовуючи елементи стилізації, пародії;

створи імпровізацію з різними художніми засобами на основі інформаційно-комунікаційних технологій;

створи власний текст / медіатекст, наслідуючи окремі стильових ознаки вивченого художнього твору з урахуванням принципів академічної доброчесності;

проведи дослідження свого мовлення (усного і/або писемного);

вияв характерні ознаки авторського стилю / власних текстів (художніх творів, медіатекстів);

сформулюй кілька порад для вдосконалення власного стилю мовлення (художнього, публіцистичного, наукового);

порівняй свою позицію із думками однокласників;

узагальни ідеї на засадах академічної доброчесності.

ВИДИ ОЦІНЮВАННЯ ПОСТУПУ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ І ПІДСУМКОВИХ РОБІТ ІЗ ЛІТЕРАТУРИ

ВИДИ ОЦІНЮВАННЯ

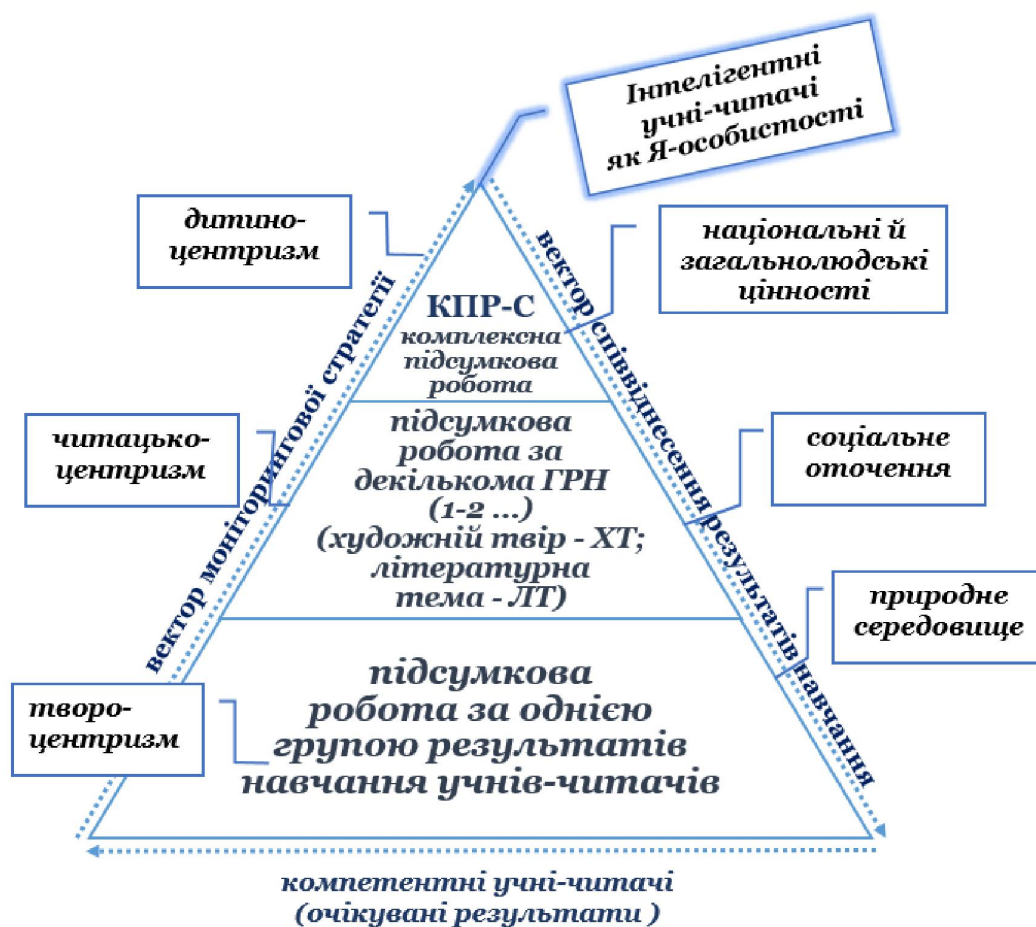


Словник словесного оцінювання поступу учнів-читачів

Добре; чудово; так; приймається; оригінально; слухав із задоволенням; молодець; було цікаво; рухайся вперед; здивував / здивувала приємно; подивований: міг / могла б краще; старання твоє помітив; є ще над чим працювати; ти сьогодні перевершив / перевершила себе; це було приємно слухати / читати / дивитися; так, але є ще над чим працювати; подумай і перефразуй; проаналізуй і вдоскональ, ти це зможеш; захоплююся тобою; неперевершена відповідь сьогодні; було переконливо; відповідь заслуговує високої похвали; прагнення ціную; незабаром вже буде твоє вершина; рухайся вперед; неберебачувано, але цікаво; ...

* **ВЧД** – види читацької діяльності: читання напам'ять, переказування ХТ, візуалізування ХТ, оприлюднення (репрезентування): **продовжене оцінювання поступу учнів-читачів упродовж семестру.**

ВИДИ ПІДСУМКОВИХ РОБІТ



Методичний коментар:

Розроблені моделі видів оцінювання й підсумкових робіт для виявлення рівня поступу учнів-читачів є орієнтовними. Запропоноване узгоджено із наказом МОН України № 1093 від 02.08.2024 р. та відповідними «Рекомендаціями щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти». Комбінації видів оцінювання та підсумкових робіт можуть мати інші формати. Назви груп результатів навчання подано далі в авторському варіанті та увідповіднено до вище зазначених рекомендацій. Якщо назву ГРН змінено, то її порядковий номер має відповідати наказові. За умови внесення змін до свідоцтва досягнень, яке також є орієнтовним, вони мають бути узгоджені. Головне – будь-яка модель оцінювання, зміни тощо потребують схвалення педагогічною радою. Виправданий шлях – службова записка голові педагогічної ради про зміни до моделі оцінювання результатів навчання учнів-читачів чи видів підсумкових робіт тощо. Важливо мати, в ідеалі, колегіальне рішення шкільної методичної служби / об'єднання / кафедри.

РОЗПОДІЛ ВИДІВ ПІДСУМКОВИХ РОБІТ: УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА. ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Конструювання набору підсумкових робіт із літератури передбачає від учителя проходження певних кроків, урахування особливостей і логістики побудови.

1. Вибудова власної чіткої класифікації видів підсумкових робіт.
2. Побудова класифікації видів підсумкових робіт залежатиме від вибору модельної / навчальної програми.
3. Класифікація підсумкових робіт із літератури потребує аналізу змістової частини модельної / навчальної програми.
4. Кількість підсумкових робіт залежить від кількості годин на вивчення курсу літератури.
5. Набір підсумкових робіт має бути увідповіднений до змісту групи результатів навчання.
6. Кількість підсумкових робіт має бути логічно розподілено між семестрами.
7. Зміст майбутньої підсумкової роботи має враховувати набір компетентнісних літературних вправ, які відпрацьовувалися суб'єктами літературного заняття.
8. Кількість підсумкових робіт із літератури не є фіксованою, їх набір залежить від багатьох чинників: кількості годин, підбору художніх творів / текстів, рівня літературного розвитку класу в цілому й кожного учня-читача зокрема, здатності / досвіду вчителя грамотно вибудову свою тестологічну діяльність, гнучко реагувати на зміни в системі літературної освіти, урахування орієнтирів для оцінювання досягнень учнів-читачів у відповідності до державного стандарту і т. ін.
9. Від комбінації груп результатів навчання залежить часовий формат проведення підсумкової роботи з літератури.
10. Форма і час проведення підсумкової роботи з літератури може бути за однією групою навчання, поєднання ГРН, комплексна підсумкова робота за всіма ГРН одночасно або/і пролонгована, виконання може бути в класі або/і як домашня робота.
11. Радимо дотримуватися такої логістики: аналіз навчальної програми – складання картки розподілу підсумкових робіт – конструювання тематичного планування.

РОЗПОДІЛ ВИДІВ ПІДСУМКОВИХ РОБІТ

**Модельна / навчальна програма:
зарубіжна література,
7 клас, 1 год наук. кер.: Ольга Ніколенко**

Семестр	Розподіл підсумкових робіт (орієнтовний)	
1 семестр, 16 тижнів	1. Герої та героїчні балади (1+2 год)	ПРГ: № 1* - підсумкова робота за однією ГРН № 1 (за вибором), до 15 хв
	2. Лицарство в літературі (3 год)	ПРГ: № 2* - підсумкова робота за художнім твором (-и) ГРН № 2 (за вибором), до 15 хв
	3. Пам'ятаємо про минуле (4 год)	ПРГ: № 2* - підсумкова робота за художнім твором (-и); до 15 хв
	4. Сила дружби і кохання (3 год)	ПРГ: № 3* - підсумкова робота за художнім твором (-и); до 15 хв
	5. Розслідуємо детективні історії (4 год)	ПРГ: п ... № 3-4** - підсумкова робота за літературною темою та декількома ГРН № 3-4, до 30 хв
	Для домашнього виконання	КПР:С – комплексна підсумкова робота за всіма ГРН, самостійне виконання
16 год		
2 семестр 19 тижнів	1. Особиста відповідальність (4 год)	ПРГ: п ... № 2, 3** - підсумкова робота за літературною темою та декількома ГРН № 2, 3, до 30 хв
	2. Сутність людини (5 год)	ПРГ: п ... № 1, 4** - підсумкова робота за літературною темою та декількома ГРН № 1, 4, до 30 хв
	3. Підсумки (1 год)	КПР:С – комплексна підсумкова робота за всіма ГРН, одне або/і два заняття (ТВОРЕННЯ – самостійне виконання)
19 год		

РОЗПОДІЛ ВИДІВ ПІДСУМКОВИХ РОБІТ

Модельна / навчальна програма:
українська література,
7 клас, 1,5 год
наук. кер.: Таміла Яценко

Семестр	Розподіл підсумкових робіт (орієнтовний)	
1 семестр, 16 тижнів	1. Пісенна лірика (1+5 год)	ПРГ: № 1* - підсумкова робота за однією ГРН № 1 (за вибором), до 20 хв
	2. Історичне минуле (7 год)	ПРГ: п ... № 3-4** - підсумкова робота за літературною темою та декількома ГРН № 3-4, до 30 хв
	3. Ми українці (3 год)	ПРГ: № 2* - підсумкова робота за художнім твором (-и); до 15 хв
	4. Характер людини (5+1+1+2)	КПР:С – комплексна підсумкова робота за всіма ГРН, одне або/і два заняття
32 год		
2 семестр 19 тижнів	1. Краса людських взаємин (4 год)	ПРГ: № 1* - підсумкова робота за однією ГРН № 1 (за вибором), до 20 хв
	2. Пригоди та детективи (5 год)	ПРГ: № 2* - підсумкова робота за художнім твором (-и); до 20 хв
	3. Фантастика (5+1+1 год)	ПРГ: п ... № 3-4** - підсумкова робота за літературною темою та декількома ГРН № 3-4, до 30 хв
	Підсумки (2 години)	КПР:С – комплексна підсумкова робота за всіма ГРН, одне або/і два заняття
38 год		

ПРО ТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РМ, ПЧ, ЛРК, ВЧ ?..

- ✚ Розподілити між типами літературних занять і видами читацької діяльності

1. **ЛРК і ПЧ** – як типи занять

2. **ЛРК і ПЧ** – у контексті літературної теми (порівняльний / інтегрований / міжпредметний підхід)

- ✚ Проаналізувати групи результатів навчання й увідповіднити

1. **РМ** – як окреме літературне заняття

2. **РМ** – увідповіднене до ГРН-1 (ВІДТВОРЕННЯ – Усне мовлення)

3. **РМ** – увідповіднене до ГРН-3 (ТВОРЕННЯ ТЕКСТУ – Письмово взаємодіє)

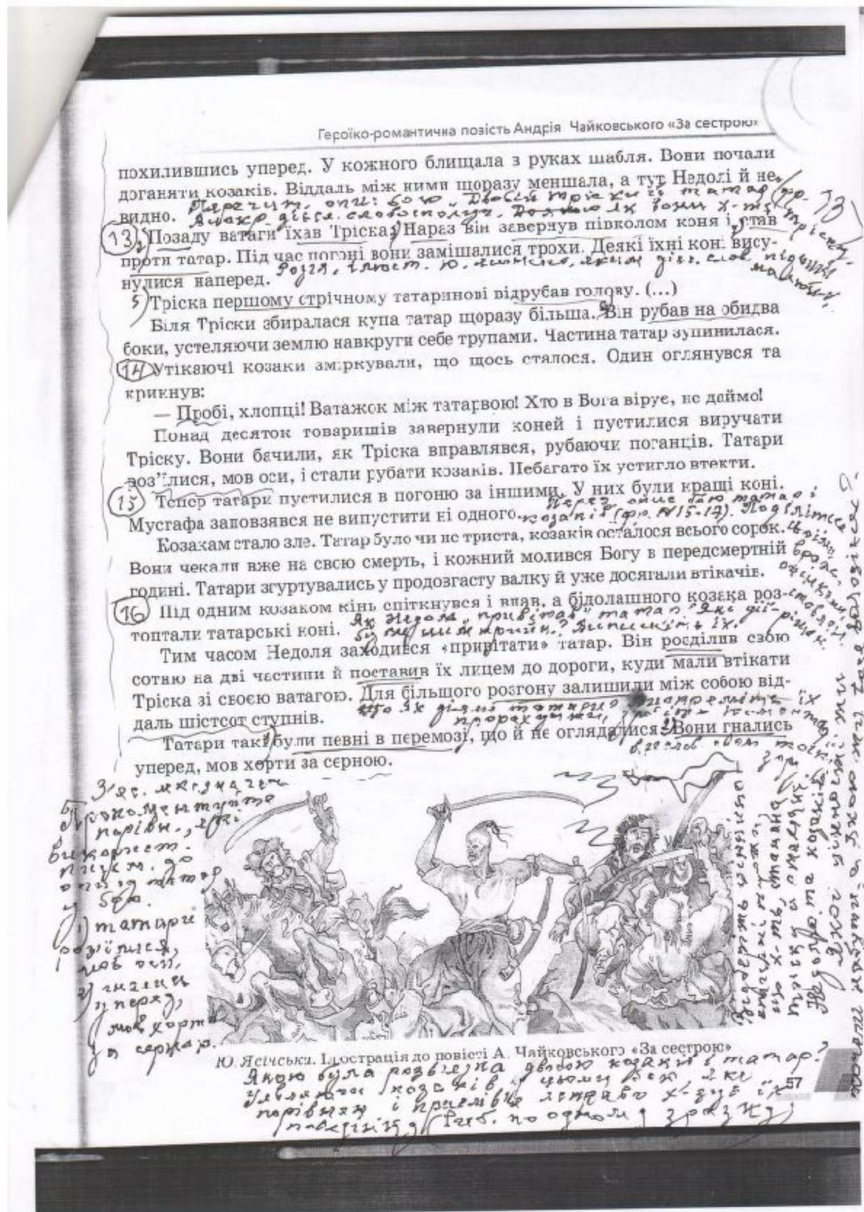
4. **РМ**: увідповіднено через виконання компетентнісних вправ – мовленнєві ситуації на кожному літературному занятті (мінімовленнєві завдання / роботи: сформулювати тезу; поширити тезу; запропонувати репліку до діалогу; продовжити монолог літературних героїв і т. п.)

- ✚ Виразне читання (**ВЧ**): увідповіднити до ГРН

1. **ВЧ**: окреме літературне заняття із різними формами прослуховування (наживо; аудіозапис; відеозапис; пролонговане опитування протягом семестру).

2. **ВЧ**: увідповіднене до ГРН-1 (ВІДТВОРЕННЯ – Усне мовлення)

ІЗ ДОСВІДУ ДОТЕКСТОВОЇ ЧИТАЦЬКО-ВЧИТЕЛЬСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ДО КОНСТРУЮВАННЯ МОДЕЛІ ЛІТЕРАТУРНОГО ЗАНЯТТЯ



Методичний коментар: Підготовка системи компетентнісних літературних вправ, які стануть основою моделі як літературного заняття, так і текстів підсумкових робіт, розпочинаємо після повторного прочитання художнього твору. Сам текст оповідання / повісті / вірша і т. ін. «підказує», які запитання, завдання й літературні задачі можна сформулювати для учнів-читачів. По ходу читання – фіксуєте, щоб не забути. У такий спосіб ви полегшите собі роботу над підготовкою до заняття або/і тексту самої підсумкової роботи. Дотримуючись такої поради, зможете оптимізувати співпрацю як із художнім твором, так і з учнями-читачами. Такий формат перевірено роками. Він спрацьовує.

**Підсумкова робота за однією
групою результатів навчання**

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ. «ЗА СЕСТРОЮ»

ГРН-1. ВІТВОРЕННЯ – УСНО ВЗАЄМОДІЄ
(завдання для учениць)

1. Перечитай фрагмент із повісті Андрія Чайковського «За сестрою». Запропонуй свій варіант назви та склади простий план. (учениці – додаток 1, учні-юнаки – додаток 2)
– 3 б.

2. Літературний прозовий твір середнього формату це: –
0,5б. **А)** оповідання
Б) *нарис*
В) *повість*
Г) *новела*

3. Кого зустрів Павлусь серед козаків? – 0,5 б.
А) *батька Степана*
Б) *діда Андрія*
В) *брата Петра*
Г) *сестру Ганнусю*

4. Яке рішення прийняв сотник Недоля, побачивши сльози на очах Павлуса і Петра? – 0,5 б.
А) *присоромив козака і хлопчиська*
Б) *відправив у похід*

- В) залишив між посильними козаками
Г) Петра – у бій, а хлопчака – додому

5. Що або кого помітив козак із високої могили? – 0,5 б.

- А) сотню козацьких наметів
Б) триста татарських вояків
В) татарські коші
Г) стадо коней татар

6. Які емоції і почуття викликала у вас зустріч Павлуся із братом Петром? Обґрунтуйте. – 2 б.

Словник для використання: розчулила, пригнітила, розчарувала, надихнула, заворожила, стриманості, нерозуміння, сердечності, гордості, смутку.

7. Який епізод із поданого фрагменту вважати кульмінаційним? Чи, можливо, їх кілька? Поясни. Який із них більш емоційний, напружений. Обґрунтуй. – 3 б.

8. Доведи, що Андрій Чайковський написав героїко-романтичну повість. – 2 б.

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ. «ЗА СЕСТРОЮ»

ГРН-1. ВІТВОРЕННЯ

(завдання для учнів-юнаків)

1. Перечитай фрагмент із повісті Андрія Чайковського «За сестрою». Запропонуй свій варіант назви та склади простий план. (учениці – додаток 1, учні-юнаки – додаток 2)
– 3 б.

2. Літературний прозовий твір з однолінійним сюжетом, але з розгалуженими описами подій, життєвих явищ це:
– 0,5 б.

- А)** оповідання
- Б)** нарис
- В)** повість
- Г)** новела

3. Яким було рішення татар спочатку двобою? – 0,5 б.

- А)** несподівано наступати
- Б)** провести розвідку
- В)** лише оборонятися
- Г)** ув'язатися в бій

4. Хто жертовно відбивався від татар? – 0,5 б.

- А)** ватажок Тріска
- Б)** сотник Недоля
- В)** козак Непорадний
- Г)** козаки

5. Сотник Недоля виграв двобій завдяки: – 0,5 б.

А) *завдяки своїй наполегливості*

Б) *тактики ведення бою*

В) *героїзмові і витривалості*

Г) *збігові обставин*

6. Які емоції і почуття викликав у вас ватажок Тріска в бою з татарами? Обґрунтуй. – 2 б. *(розчулив, пригнітив, розчарував, надихнув, заворожив, стриманості, нерозуміння, сердечності, гордості, смутку).*

7. Визнач проблематику запропонованого фрагменту повісті Андрія Чайковського. Стисло поясни, що вона / вони означає / означають. Наскільки проблема (-и) для тебе є цінними / важливими? – 3 б.

8. Назви героїко-романтичного героя за прочитаним фрагментом повісті Андрія Чайковського. Поясни / обґрунтуй свій вибір – 2 б.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОЇ РОБОТИ ЗА ОДНІЄЮ ГРУПОЮ НАВЧАННЯ

ГРН-4 «ДОСЛІДЖУЄ МОВЛЕННЯ»

№ завдання	К-ть балів	Критерії
№ 1 3 б.	3 б.	- запропоновано вдало назву фрагмента; - план містить оптимальну кількість позицій: 6; - відсутні орфографічні й пунктуаційні помилки
	2 б.	- запропоновано назву фрагмента, але вона недостатньо розкриває його зміст; - план складено із 5 позицій; - наявні недоліки у формулюваннях
	1 б.	- назву запропоновано невдало; - план із 4 позиціями недостатньо розкриває зміст фрагмента; - наявні помилки орфографічні й пунктуаційні.
№ 2-5 по 0,5 б.	0,5 б.	- правильний варіант оцінюємо в 0,5 б., неправильний або його відсутність – 0 б.
№ 6 2 б.	2 б.	- відповідь містить емоційну характеристику ватажка Тріски; - доречно використано психологічні поняття; - помилки відсутні або є негрубі.
	1 б.	- емоційна характеристика ватажка Тріски аргументована; - наявні неточності у використанні психологічної термінології; - наявні граматичні помилки.
№ 7 3 б.	3 б.	- розкрито всі 3 позиції; - чітко висловлена особиста позиція; - помилки відсутні.
	2 б.	- розкрито 2 позиції завдання; - висловлена позиція недостатньо проаргументована; - наявні поодинокі помилки (не більше 2).
	1 б.	- розкрито лише одна позиція завдання; - зроблено спробу аргументацію особистої позиції; - наявні граматичні помилки.

Андрій Чайковський. ЗА СЕСТРОЮ

Повість (Скорочено)

1. Події відбуваються в українському селі Спасівці. Спасівчани жили тут, наче у фортеці. Вони були козацького роду, тому й розуміли, яка небезпека їм загрожує. Жителі села кожної ночі ставили вартових біля обох воріт села, щоб ворог не застав їх зненацька. Такий лад завів тут старий досвідчений козак, який прийшов сюди з першими поселенцями. Хоча старий Охрім уже давно помер, спасівчани й далі дотримувалися тих звичаїв. Їм велося безпечно.

2. У Спасівці жив козацький рід Судаків. Вони славилися тим, що не було між ними жодного, хто б не побував на Січі між низовим товариством.

Рідня Судаків складалася зі старого діда Андрія, його сина Степана та дружини Палажки, двох їхніх синів Петра й Павла та дочки Ганни.

Звичайно, Петра вже тоді не було вдома — пішов на Запорожжя.

Другому синові, Павлові, було п'ятнадцять років, а дочці Ганні — тринадцять...

3. Далі розповідається про те, як зненацька в Спасівку вдерлися татари. На очах Павлуса вони вбили матір і діда, а батька й сестру взяли в ясир. Павлусеві вдалося втекти на викраденому татарському коні...

Поранений і знесилений, Павлусь упав із коня і зомлів. Свідком цієї картини став козак Семен Непорадний. Він промив хлопцеві рану. Опритомнівши, Павлусь розповів про криваві події в Спасівці.

Згодом прибула ватага козаків на чолі з Остапом Тріскою, серед них був і Петро Судак, брат Павлуса. Брати зраділи несподіваній зустрічі.

4. Коли всі лягли спочити, Семен Непорадний, який zostався на сторожі, помітив татарина й узяв його в полон. Виявилося, татарин шукав у степу Павлуся, який, утікаючи зі Спасівки, прихопив не лише коня, а й червінці, що були сховані в сідлі. Пізніше до козаків приєдналася ще одна ватага побратимів на чолі із сотником Андрієм Недолею. Козаки, об'єднавшись, вирішують наздогнати татар і визволити з ясиру спасівчан.

IV

1. У Павлуся забилося серце, коли почув сотників наказ. Він сьогодні побачить те, про що від дідуся стільки наслухався. Побачить, як козацтво зустрінеться з татарами, тими страшними чортами, що цієї ночі так лютували в Спасівці. Його огорнув страх. Чи козаки дадуть раду тим чортам?

2. Павлусь дрижав усім тілом, хоча надворі була спека, і дивувався, що козакам було те все байдуже, наче на празник ішли. До нього наблизився брат Петро.

— Ти, братику, уважай, аби де в купу не попав. Держися сотника або діда Панаса. Держи добре коня. Пожди, я тобі стремена до ніг приладжу. Поки що подержи мого коня. (...)

3. Петро був відважний козак і не жалів себе. Тепер йому стало ніяково, коли подумав, що його можуть убити й тоді Павлусь залишиться круглим сиротою, на опіці чужих людей. Хлопцеві саме тепер треба опіки, а йому честь козацька не дозволяє остатися позаду та пильнувати брата.

4. Петро ще раз погладив хлопця і хотів сідлати свого коня.

Павлусь вийняв щось із кишені.

— Петре, братику, на тобі.

— Що це?

— Ще вчора мама бублики з медом пекла. Я

заховав у кишені та із цим і втік; на тобі, Петре, це мама пекла! — Його лице скривилося, і він став хлипати.

5. У Петра теж сльози з очей капнули. Він узяв бублика з руки брата й розділив надвоє:

— На, брате, разом з'їмо. (...)

Побачив це сотник Недоля та підїхав ближче. Він одразу зрозумів, у чому справа.

— Ти, Петре, останешся при мені між посильними козаками, хлопець — теж.

Тепер Петро аж зрадів: сталося, як хотів. Тепер ніхто йому докоряти не буде. Це наказ старшини. (...)

6. Був полудень. Сонце страшенно пекло. І коні, і люди попріли від спеки. Земля гуділа глухо від кінського ступання. Коні обганялися довгими хвостами та головами від мух, що роєм літали над ними.

Передні козаки натрапили на високу могилу. Ось уже й Самара недалеко. Один із них зліз із коня і дав його держати товаришеві. (...)

7. Це був татарський дозорець, який лежав на розстеленому кожусі спиною вгору, обперши голову на схрещені руки. Він, очевидно, заснув на спеці, не спавши цілу ніч.

Козак підліз ще вище, запираючи в собі дух. Татарин хропів. Козак уперся ногою в землю та витягнув ножа. (...) Татарин і не застогнав.

Козак підняв шапку татарина, надів на свою голову та став обережно підніматися і розглядатися навкруги. Перед ним був татарський кіш. Коні лежали в траві. За ним стояли рядом козацькі вози. (...) До возів із другого боку були прив'язані воли, що лежали в траві. А далі стояли татарські гарби поміж татарами.

8. За шатрами пливла річка Самара.

Козак рахував оком шатра. Після цього міг обміркувати, скільки могло бути татар, бо їх не було видно. Усе поховалося в холодку під шатрами. Навкруги панувала тиша.

Козак знав, що коли б тепер скочити в

татарський кіш, ні один не втік би живцем. Та поки зсунувся з могили, щоб підїхати до своїх, він побачив, як із шатра вийшло двоє татар і, розмовляючи щось, показували на могилу, де сидів козак. Вони стали туди прямувати.

Козак зміркував, що треба вбитого татарина сховати. ...

9. Козаки завернули коней і погнали вихором до своїх. Козак, який зарізав татарина, розповів Трісці все, що трапилося.

— Біжи ж, Ониську, до сотника й розкажи, що знаєш.

— Розвивайся! — командував Тріска. — Списи готові!

Козаки стали лавою, познімали списи з ремінців і настовбурчили поперед себе...

— З богом! Уперед!

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ. «ЗА СЕСТРОЮ»
(фрагмент повісті для юнаків)

10. Козаки рушили спочатку кроком, а потім підбігцем.

Татарин, що прибіг у кіш, засвистав на тривогу. У коші заворушилося, мов у мурашнику. Молодий Мустафа-ага вже сидів на своєму коні й командував.

Татари кинулися до коней, миттю осідали їх і виступили перед кошем, розмістившись, за татарським звичаєм, півмісяцем. Вони постановили: лише оборонятися. Нападати вони не хотіли й не могли. Не знаючи, яка в козаків сила, Мустафа наказав запрягати коней, звивати шатра та готуватись у похід.

11. Коли Тріска наблизився, застав татар, готових до бою. Як їхня середина стояла не рухаючись, обидва крила почали завертати кругом, щоб так перетяти козакам дорогу назад.

Це зміркував Тріска відразу. Він підвів шаблю вгору й скомандував:

— Завертай! (...)

12.

Тепер з усіх боків засвистали на татарській стороні бойові свистілки, татари з пекельним криком: «Аллах! Аллах!» — кинулися навздогін за козаками. Татарські коні, витягнувши шию, мов гуси в польоті, з роздутими широко ніздрями гналися так, що животами мало не доставали землі. На них сиділи поганці в сторчатих шапках і вивернених кожухах, похилившись уперед. У кожного блищала в руках шабля. Вони почали доганяти козаків. Віддаль між ними щоразу меншала, а тут Недолі й не видно.

13.

Позаду ватаги їхав Тріска. Нараз він завернув півколом коня і став проти татар. Під час погоні вони замішалися трохи. Деякі їхні коні висунулися наперед.

Тріска першому стрічному татарині відрубав голову. (...)

Біля Тріски збиралася купа татар щоразу більша. Він рубав на обидва боки, устеляючи землю навкруги себе трупами. Частина татар зупинилася.

14.

Утікаючі козаки зміркували, що щось сталося. Один оглянувся та крикнув:

— Пробі, хлопці! Ватажок між татарвою! Хто в Бога вірує, не даймо!

Понад десяток товаришів завернули коней і пустилися виручати Тріску. Вони бачили, як Тріска вправлявся, рубаючи поганців. Татари розїлися, мов оси, і стали рубати козаків. Небагато їх устигло втекти.

15.

Тепер татари пустилися в погоню за іншими. У них були кращі коні. Мустафа заповзався не випустити ні одного.

Козакам стало зле. Татар було чи не триста, козаків осталося всього сорок. Вони чекали вже на свою смерть, і кожний молився Богу в передсмертній годині. Татари згуртувались у продовгасту валку й уже досягали втікачів.

16. Під одним козаком кінь спіткнувся і впав, а бідолашного козака розтоптали татарські коні.

Тим часом Недоля заходився «привітати» татар. Він розділив свою сотню на дві частини й поставив їх лицем до дороги, куди мали втікати Тріска зі своєю ватагою. Для більшого розгону залишили між собою віддаль шістсот ступнів.

Татари такі були певні в перемозі, що й не оглядалися. Вони гнались уперед, мов хорти за сёрною.

17. Коли наблизилися до того місця, Недоля дав умовний знак. Козацтво рушило з місця і в найбільшому розгоні вдарило на татар з обох боків. Залунало козацьке: «Слава богу!»

Татари не були в змозі зупинити коней і гнались одною збитою валкою. Розгорнутися по боках проти напіраючого ворога вони й не думали. Козаки настовбурчили свої довгі списи й кололи ними завзято збитих у купу татар. (...)

18. Ось і на моїй вулиці свято!» — подумав Непорадний і відв'язав від сідла свій шовковий інструмент. Аркан фуркнув у повітрі та схопив татарина за шию і звалив із коня. (...)

НАВЧАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНА / ІНТЕРАКТИВНА КАРТКА (НІК) ДЛЯ ФАХОВОЇ СПІВПРАЦІ: ОРІЄНТОВНІ КОМПЕТЕНТНІСНІ ЛІТЕРАТУРНІ ЗАВДАННЯ

Андрій Чайковський. «За сестрою»

**Компетентнісні
літературні вправи**

**Фаховий тренінг
для вчителів літератури**

Завдання: прочитайте запропоновані компетентнісні літературні завдання; до кожного $K_n\Lambda_m Z_d$ додайте групу за результатами навченості: напр., ГРН-1 («Відтворення твору / тексту» - B_mT або «Усна взаємодія» - $УВ$).

Компетентнісні літературні завдання

Завдання до 1-ої частини (текст для читачок)

Компетентнісне літературне завдання	ГРН
1. Перечитай фрагмент № 1. Віднайди в описі села Спасівки відповідь на запитання: чим слугувало село для їх мешканців? Випиши порівняння на підтвердження характеристики села. Поясни походження назви села.	
2. Підготуй родинне дерево Судаків. Чим славився цей рід? Що спіткало родину Судаків? (за фр. № 2-3).	
3. Перечитай психологічний портрет Павлуся (фр. № 1-2). Випиши дієслова з іменниками. Зроби висновок про психологічний стан хлопчика. З'ясуй причину його стану та за кого він переживав?	
4. Вчитайся ще раз у психологічний опис Павлуся (фр. № 1-2) і випиши / виокреми ключові слова-характеристику татарам. Яка поведінкова модель перед боєм-помстою була в Павлуся і козаків? Поясни причину.	
5. Перечитай репліку брата Петра (фр. № 2). Як ти за нею охарактеризуєш його? Поясни лексичне значення слів, вони допоможуть зробити висновок.	

6. Перечитай розповідь автора про зустріч Павлуся із братом (фр. № 3-5). Випиши характеристики до образу Петра. З'ясуй причини внутрішнього стану козака Петра. Яку речову деталь використав письменник, щоб передати психологічний стан Петра? (бублик із медом). Чому саме цю речову деталь використав Андрій Чайковський? З'ясуйте і поясніть її підтекст. Як охарактеризуєте в цій ситуації поведінку сотника Недолі?	
---	--

Андрій Чайковський. «За сестрою»

**Компетентнісні
літературні вправи**

**Фаховий тренінг
для вчителів літератури**

Завдання: прочитайте запропоновані компетентнісні літературні завдання; до кожного $K_n\Lambda_m\mathbb{Z}_0$ додайте групу за результатами навченості: напр., ГРН-1 («Відтворення твору / тексту» - B_mT або «Усна взаємодія» - УВ).

Завдання до 2-ої частини (текст для читачів-юнаків)

Компетентнісне літературне завдання	ГРН
1. Перечитай розповідь автора про двобій Остапа Тріски із татарами (фр. № 10-11, 13, № 16-17). Звізуалізуй схемою розташування військ у двобої. Якої військової тактики дотримувався Мустафа, Тріска, Недоля?	
2. Перечитай ще раз розповідь автора про двобій (фр.11-13). Виокреми образні вислови. Підготуй характеристику до образу Остапа Тріски як ватажка і воїна, використовуючи виписані мовні засоби.	
3. Учитайся в розповідь автора про татар (фр.12). Виокреми образні вислови, які описують татар. Зверни увагу, як дії татар описує автор. Чи висловлює письменник своє ставлення до татар? Використай оцінні судження для свого висновка. А яка ваша оцінка діям татар за прочитаним уривком?	

4. Увідповідни лексичне значення із образними висловами: «<i>прибіг у кіш</i>», «<i>засвислав на тривогу</i>», «<i>600 ступнів</i>» (числівник запиши словами), «<i>сёрна</i>» чи «<i>серна́</i>»?	ГРН-4
5. Перечитай опис бою «Двобій Тріски й татар» (фр. 13). Виокреми дієслівні словосполучення. Як вони характеризують Тріску? Розглянь ілюстрацію Юрія Ясинського (с. 57, підручник, 7 кл., автор Олександр Авраменко). Яким дієслівним словосполученням ти підпишеш малюнок до повісті?	
6. Перечитай опис бою татар і козаків (фр. 15-17). Поділись своїми враженнями / оцінками / ставленням до поведінкової моделі татар.	
7. Вчитайся в розповідь автора про бій Недолі із татарами. Як Недоля «привітав» татар? Які дії-рішення були ним прийняті? Випиши їх. Вислови своє ставлення до описаного.	
8. Перечитай ще раз розповідь про бій татар (фр. 15-17). Якими були дії татар? Виокреми їх рішення щодо ведення бою. Зроби коментар, вислови своє ставлення / оцінку.	
9. Виокреми із розповіді про бій татар із козаками (фр. 14 і 16) порівняння. Прокоментуй їх. Що вони додали до характеристики та поведінки татар? («<i>татари роз'їлися, мов оси</i>»; «<i>гнались уперед, мов хорти за сёрню</i>»).	ГРН-4
10. Підготуй розв'язку прочитаного фрагменту. Чим, на вашу думку, закінчився (чи міг закінчитися) двобій козаків і татар? Зафіксуй свій варіант письмово.	
11. Підготуй «усний малюнок» «Козаки в бою». Уявляючи козаків у цьому бою, яке порівняння / прислів'я / епітети використаєш, щоб їх словесно «намалювати».	
12. Підбери ціннісно-етичні норми, що характеризують отамана Тріску й отамана Недолю та козацтво. Якої цінності ти хочеш набути особисто, а якою ціннісною нормою ти вже володієш. Якщо складно, звернися до словника «Цінності». Зафіксуй на аркуші і за бажанням озвуч / прокоментуй однокласникам.	

ПІДСУМКОВА РОБОТА ЧИТАЦЬКОГО ПОСТУПУ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ ЗА ОДНІЄЮ ГРУПОЮ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

прізвище та ім'я учня / учениці, клас

ІНСТРУКЦІЯ

1. Спочатку прочитай запропонований фрагмент повісті Андрія Чайковського «За сестрою».

2. Завдання виконуй в один із можливих способів:

- Вчитайся у завдання. Воно може мати декілька складників. Допоможуть тобі таблиці, як орієнтир для повної відповіді.
- У деяких завданнях ПЕРШОЇ частини підсумкової роботи увідповіднити лексичне значення із до образного виразу або навпаки – додати.

3. ДРУГА частина підсумкової роботи побудована за рівнями: високий, достатній, середній, початковий. Це буде літературна задача до кожного рівня окрема. Обери той рівень, за яким ти зможеш продемонструвати свій читацький поступ на сьогодні!

4. Завдання ДРУГОГО рівня раджу виконувати так:

- Спочатку прочитай, а потім за потреби ще раз перечитай передзавдання. Вони зорієнтують тебе на що треба звертати увагу, яку суперечку чи протиріччя розв'язати.
- Наступний крок – знайомство із мовним матеріалом / текстом або фрагментом із художнього твору. Перечитай. Повторно переглянь передзавдання. Зроби помітки. За потреби – ще раз вчитайся в текст або твір.
- Третій складник задачі – її умова. У ній сконденсовано основні аспекти для розв'язання / виконання літературної задачі.

5. Читацька діяльність передбачає появу літературного продукту. Після умови це прописано. Ти уявлятимеш, що маєш напружувати.

Зверни увагу! Деякі завдання ти зможеш виконати відразу – виконуй. Над деякими треба подумати. Якщо сумніваєшся – пропусти його, а потім до нього повернешся. Переходь до іншого завдання. Не забудь повернутися до завдань, які не вдалося виконати відразу. Намагайся виконати ВСІ завдання, які зможеш. УСПІХІВ ТОБІ! Ти все ВИКОНАЄШ, якщо будеш уважно вчитуватися в кожне завдання.

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

1-ша частина – для учениць

Поле для учня-читача / учениці-читачки	
Прізвище та ім'я _____	
1. БРАТСЬКІ ПОЧУТТЯ	
Вислів героя	Лексичне значення
1. Ти, братику, уважай , аби де в купу не попав.	
2. Держися сотника або діда Панаса.	
3. Держи добре коня. Пожди , я тобі стремена до ніг приладжу .	
Висновок / коментар	
2. ТАТАРСЬКА ОРДА	
Образні вислови до характеристики	
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
Висновок / коментар	
3. Учень / учениця як семасіолог*	
Вислів героя	Лексичне значення
1. Татари роз'їлися, мов оси.	
2. Татари гнались уперед, мов хорти за серною .	
3. Перед боєм «козакам було все байдуже, наче б на празник ішли».	
4. У Павлуся «серце вискакувало» з грудей.	
5. У Павлуся «сльози покотилися горохом».	
6. Очі світилися, мов у вовкулаки.	
Висновок / коментар	
*Семасіологія — наука про значення слів.	

1-ша частина – для читачів-юнаків

Поле для учня-читача / учениці-читачки	
Прізвище та ім'я _____	
1. ТРІСКА ЯК ВАТАЖОК І ВОЇН	
Образні вислови до характеристики	
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
Висновок / коментар	
2. Учень / учениця як семасіолог*	
Вислів героя	Лексичне значення
1. Прибіг у кіш	А.
2. Засвистав на тривогу	Б.
3. Шістсот ступнів	В.
4. Звивати шатра	Г.
5. Взяли в ясир	Д.
Висновок / коментар	
*Семасіологія — наука про значення слів.	
3. Учень / учениця як літературознавці	
Художній засіб	Фрагмент із повісті
1. Епітет	А. «Харциз відгадав задум хлопця і був певний, що він від нього не втече, а буде держатися, мов реп'ях»
2. Гіпербола	Б. «У хлопця текли сльози з очей, аж покусував губи до крові»
3. Порівняння	В. «- У тебе, хлопче, гострий язик, гляди, щоб не відрізали»
4. Риторична фігура	Г. «- Поки добіжиш до Перекопу, то п'ять разів зловлять»
	Д. «Мені вже розказували, який ти славний козак»
	Ж. «Славна й лицарська кров пливе в цьому хлопцеві!»
Увага!	У наведених текстах може бути декілька художніх засобів!

КРИТЕРІАЛЬНИЙ БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ПОСТУПУ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ

Поле для учнів-читачів / учителя літератури		
Прізвище та ім'я _____	Дата _____	
Нарахування балів за літературне завдання: 1-ша частина		
Характеристика рівня виконання компетентнісних літературних вправ	Схема визначення оцінки	
№ 1. Братські почуття – 2 б.		
– характеристику образу Петра за реплікою подано повну; – лексичне значення виділених слів подано правильно (3 позиції); – висновок зроблено ґрунтовно; – помилки відсутні, наявні деякі негрубі.	2 б.	
– характеристику образу Петра за реплікою подано частково; – лексичне значення виділених слів подано недостатньо (2 позиції); – висновок зроблено, але недостатньо; – наявна незначна кількість помилок.	1,5 б.	
– характеристику образу Петра за реплікою подано в основному; не використано образні вислови; – лексичне значення виділених слів подано недостатньо (1 позиція правильно, 1 – недостатньо пояснено); – висновок зроблено, але недостатньо, більше констатація, без коментаря; – наявні орфографічні й пунктуаційні помилки та граматичні.	1 б.	
– характеристику образу Петра за реплікою подано в частково; – не використано жодного мовного засобу; – лексичне значення виділених слів подано недостатньо (1 позиція правильно); – висновок зроблено, але недостатньо або відсутній взагалі; – наявні грубі та граматичні помилки.	0,5 б.	
Коментарі:		

№ 2. Тріска як ватажок і воїн – 2 б.	
– виокремлено 6 образних вислови із оповіді автора; – висновок обґрунтований і повний, містить характеристики до Тріски як ватажка, і як воїна із використанням образних висловів; – помилки відсутні.	2 б.
– виокремлено 4-5 образних вислови із оповіді автора про Тріску; – характеристики наявні до образу ватажка і воїна із використанням образних висловів, але не конкретизовано; – висновок зроблено, але недостатньо; – наявні негрубі помилки та граматичні.	1,5 б.
– виокремлено 3-4 образних вислови із оповіді автора про Тріску; – наявна одна із характеристик до образу ватажка і воїна із використанням деяких образних висловів; – висновок зроблено, але не переконливо; – наявні різного типу помилки.	1 б.
– виокремлено 2-3 образних вислови із оповіді автора про Тріску; – наявна одна із характеристик до образу ватажка і воїна без образних висловів; – висновок зроблено неповним реченням, не обґрунтовано; – наявні різного типу помилки.	0,5 б.
№ 3. Татарська орда – 2 б.	
– виокремлено 5 образних вислови із оповіді автора, які характеризують татар; – використано образні вислови, що характеризують дії татар;	2 б.

– висновок обґрунтований і повний, містить особистісне ставлення читача до образу татар; – помилки відсутні.	
– виокремлено 4 образних вислови із оповіді автора, які характеризують татар; – використано недостатньо образні вислови, що характеризують дії татар; – висновок повний, містить особистісне ставлення читача до образу татар; – наявні негрубі помилки.	1,5 б.
– виокремлено 3 образних вислови із оповіді автора, які характеризують татар; – використано недостатньо й недоречно образні вислови, що характеризують дії татар; – висновок наявний, але не конкретний, містить надто лаконічне особистісне ставлення читача до образу татар (одним словом); – наявні граматичні помилки.	1 б.
– виокремлено 2 образних вислови із оповіді автора, які характеризують татар; – не використано образні вислови, що характеризують дії татар; – висновок констатує своє ставлення в односкладним виразом / словом; – наявні помилки різного типу.	0,5 б.
Загальна кількість балів за 1-шу частину – 6 б.	
Коментарі:	

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

Поле учня / учениці																	
Прізвище та ім'я _____										Дата _____							
Заповнюй бланк олівцем. Обведи правильну відповідь. Зробивши помилку, зітри попередню відповідь та обведи нову																	
1	A	Б	6	A	Б	В	Г	11	A	Б	В	Г	16	A	Б	В	Г
2	A	Б	7	A	Б	В	Г	12	A	Б	В	Г	17	A	Б	В	Г
3	A	Б	8	A	Б	В	Г	13	A	Б	В	Г	18	A	Б	В	Г
4	A	Б	9	A	Б	В	Г	14	A	Б	В	Г					
5	A	Б	10	A	Б	В	Г	15	A	Б	В	Г					
Постав <u>хрестик</u> на перетині рядка й колонки, щоб показати правильну відповідь. Зробивши помилку, зітри попередню й познач нову																	
19		A	Б	В	Г	Г		20		A	Б	В	Г	Г	Д		
	1								1								
	2								2								
	3								3								
	4								4								
									5								
Поле вчителя / вчительки																	
Нарахування балів за тестові завдання та за тест:								Правильних відповідей загалом		Схема визначення оцінки							
								Нотатки									
1–5: по 0,4 б.: $5 \cdot 0,4 = 2$ б.										20–24		Високий					
6–18: по 1 б.: $13 \cdot 1 = 13$ б.										13–19		Середній					
19: по 1 б. за кожну правильну: 4 б.										7–12		Достатній					
20: по 1 б. за кожну правильну: 5 б.										1–6		Початковий					
Усього за тест: 24 б.																	

За Василем Терещенком, Мистецтво оцінювання в НУШ, с. 219.

4. ТЛУМАЧЕННЯ ТВОРУ / ТЕКСТУ (Т_Т-4)

**(авторське розуміння) – коментар для колег*

**4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, аналіз їх (за державним стандартом)*

КОМПЕТЕНТНІСНІ ЛІТЕРАТУРНІ ВПРАВИ ДЛЯ УЧНІВ-ЧИТАЧІВ

УВАГА! Завдання ПЕРШОЇ частини під номером № 1, 3, 5 виконують учениці, для читачів-юнаків – № 2, 4, 6.

1-ша частина

Спостереження за мовними та літературними явищами, аналіз їх

1. Перечитай сцену зустрічі Павлуся із братом Петром (фр. № 2). Вчитайся у репліку брата Петра. Як ти його охарактеризуєш? Поясни лексичне значення виділених слів. Вони допоможуть тобі зробити висновок.

Учень / учениця як дослідники

БРАТСЬКІ ПОЧУТТЯ

Вислів героя	Лексичне значення
1. Ти, братику, уважай , аби де в купу не попав.	
2. Держися сотника або діда Панаса.	
3. Держи добре коня. Пожди , я тобі стремена до ніг приладжу .	
Висновок / коментар	

2. Перечитай опис зустрічі ватажка Тріски із татарами (фр. № 11-13). Виокреми образні вислови автора-оповідача (їх має бути 6). Зроби висновок до характеристики Остапа Тріски як ватажка і як воїна?

Учень / учениця як дослідники

ТРІСКА ЯК ВАТАЖОК І ВОЇН

Образні вислови до характеристики	
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
Висновок / коментар	

3. Вчитайся в опис татар (фр. № 12). Виокреми образні вислови автора-оповідача, які характеризують татар (їх має бути 5). Зверни увагу, як дії татар описує автор. Вислови своє ставлення до опису татар.

ТАТАРСЬКА ОРДА

Образні вислови до характеристики	
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
Висновок / коментар	

4. У відповідні лексичне значення слів із образних висловів, зазначивши відповідь символічно: напр., 2-Д. З якою метою вжив автор ці вислови в повісті «За сестрою»?

Учень / учениця як семасіолог*

Вислів героя	Лексичне значення
1. Прибіг у кіш .	А. будувати конусоподібне шатро
2. Засвистав на тривогу.	Б. бранці, полонені
3. 600** ступнів .	В. виявляти своє несхвалення
4. Звивати шатра .	Г. укріплений табір
5. Взяли в ясир .	Д. міра довжини
Висновок / коментар	

*Семасіологія — наука про значення слів. ** **600** – запиши словами.

5. З'ясуй лексичне значення. Прокоментуй порівняння, які використав автор до опису татар у бою.

Учень / учениця як семасіолог*

Вислів героя	Лексичне значення
1. Татари роз'їлися, мов оси.	
2. Татари гнались уперед, мов хорти за серною.	
3. Перед боєм «козакам було все байдуже, наче б на празник ішли».	
4. У Павлуся «серце вискакувало» з грудей.	
5. У Павлуся «сльози покотилися горохом».	
6. Очі світилися, мов у вовкулаки.	
Висновок / коментар	

***Семасіологія** — наука про значення слів. **СА́РНА**, рідше **СЕ́РНА** - гірська коза з невеликими, загнутими на кінцях рогами. **Сльози горохом** - хтось невтішно плаче. **Очі як у вовкулаки** - людина у вовчому вигляді з червоними очима, за якими впізнавали перевертня.

6. Визнач художній засіб у запропонованих фрагментах повісті. Відповідь запиши числовим виразом (напр., 1-Г).

Учень / учениця як літературознавці

Художній засіб	Фрагмент із повісті
1. Епітет	А. «Харциз відгадав задум хлопця і був певний, що він від нього не втече, а буде держатися, мов реп'ях»
2. Гіпербола	Б. «У хлопця текли сльози з очей, аж покусував губи до крові»
3. Порівняння	В. «- У тебе, хлопче, гострий язик, гляди, щоб не відрізали»
4. Риторична фігура	Г. «- Поки добіжиш до Перекопу, то п'ять разів зловлять»
	Д. «Мені вже розказували, який ти славний козак»
	Ж. «Славна й лицарська кров пливе в цьому хлопцеві!»
Увага!	<i>У наведених текстах може бути декілька художніх засобів!</i>

2 частина

Власна мовна творчість

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 1

Учень / учениця як мовці

ВИСОКИЙ РІВЕНЬ

ОПОВІДКА

із використанням мовних конструкцій прочитаного
фрагмента

Передзавдання:

Випиши на чернетку або/і підкресли епітет і прислів'я до образу Павлуся із запропонованого мовного матеріалу. Виокреми із виписаного один із образних висловів, який буде назвою твоєї оповідки.

Використаний знання змісту прочитаного / обговореного змісту повісті під час літературних занять. Проаналізуй попередні завдання і використай образні вислови. Вони допоможуть розкрити тему та ідею оповідки, які закладені в епітеті та прислів'ї.

Обов'язково в оповідку вмонтуй мінідіалог із використанням мовних конструкцій із прочитаного фрагменту повісті або/і з виконаних завдань діагностувальної роботи. Це може бути 2-4 репліки разом із риторичними фігурами (риторичним питанням, риторичним окликом, риторичним вигуком і т.п.). Щоб підготувати оповідку, зверни увагу на визначення, яке подається далі та її орієнтовну побудову. Якщо хочеш підготувати оповідку з елементами візуалізації – скористайся послугами III / чатом GPT

Ти зможеш це виконати, якщо уважно вчитаєшся у передзавдання, фрагмент мовного тексту (матеріалу для використання в оповідці) та умову задачі. Усе це налаштує тебе на роботу та досягнення результату.

Мовний матеріал для використання в оповідці

«Харциз відгадав задум хлопця і був певний, що він від нього не втече, а буде держатися, мов реп'ях».

«У хлопця текли сльози з очей, аж покусував губи до крові».

«- У тебе, хлопче, гострий язик, гляди, щоб не відрізали».

«- Поки добіжиш до Перекопу, то п'ять разів зловлять».

«Мені вже розказували, який ти славний козак».

«Славна й лицарська кров пливе в цьому хлопцеві!»

Умова задачі: підготувати оповідку із використанням мовного матеріалу повісті; вибрати форму оповідки, ознайомившись із вимогами до такого виду мовленнєвої діяльності; запропонувати образну назву оповідки із використанням епітета або прислів'я; сконструювати в тексті оповідки можливий діалог. Текст оповідки має бути за обсягом від 0,5 до 1 сторінки.

Продукт читацької діяльності: оповідка (літературна або/і візуалізована – за вибором учня-читача / учениці-читачки).

ОПОВІДКА

Оповідка – сукупність розповідей про реальні або/і вигадані події, факти, життєві ситуації та враження від них, оцінки, що складають власне оповідний текст. Оповідка й наратор-оповідач у такий спосіб самоідентифікує (ототожнює, прирівнює, порівнює, зіставляє, уподібнює) себе

та передає власний культурний досвід. Відбувається це за допомогою знаків, символів, текстів.

Побудова оповідки має врахувати наявність:

1) **опис факту / фактів** про події, процеси, сенси, норми, цінності, явища, змодельовані авторською свідомістю як такі, що відбуваються або відбуватимуться;

2) **оригінальність** описування події / ситуації / аспекту «живою» мовою (влучно / доречно / дотепно), що змушує читача «уявити / відчути / пережити» почуте, а не тільки розуміти;

3) **збалансованість** – поєднання абстрактності з конкретикою, характерних описів із побутово-конкретним сюжетом, описів і деталей;

4) **гіперболізація** тексту, що передбачає явне й навмисне перебільшення для посилення виразності та підкреслення висловленої думки; наприклад, зміна значення або навмисне перебільшення, наприклад: «крижана посмішка», «холодний вогонь», «гарячий лід») додає образності, виразності, метафоричності тексту оповідки;

5) **кінцівка** оповідки передбачає ефектне завершення оповідування, зорієнтована на образно-асоціативне сприйняття; завершення зумовлене багатозначністю, можливостями створити прихований смисл, він не прочитується, проте вгадується; має відбутися «прояв, прояснення, приголомшлива поява» розуміння / усвідомлення / емпатія; кінцівка сприяє ясному усвідомленню і розумінню проблеми чи оповідуваної ситуації з нової або більш широкої перспективи;

6) **емпатичність** передбачає, що кожна оповідка змусить нас відчувати, співпереживати; це відчуття або досвід раптового і приголомшливого розуміння чогось; філософське відкриття чогось / когось; уміння не тільки розуміти, а й співвідчувати-співпереживати.

Кількість сторінок для оповідки: орієнтовно від 0,5 до 3–4 сторінок і більше. Оповідка може бути «помережена» малюнками, ілюстраціями; містити питання і завдання або/і риторичні фігури (риторичні питання, оклики, вигуки, обриви тощо). Це гумористична або серйозна оповідь із мораллю. У ній можна описувати побутові сцени або реагувати на злобу дня. Автор оповідки керується своїми смаками, уподобаннями, потребами, відбирає ті події і тих персонажів, що є значущими для нього. Важливо пам'ятати: він їх оповідуватиме й писатиме, щоб зрозуміти самого себе і допомогти це зробити читачам / читачкам.

Підсумуємо: автор оповідки може самостійно обирати подію / ситуацію / аспект, будувати за нею свою історію, зважаючи на свій досвід. Важливо, щоб читач / читачка в цій оповідці виокремили систему чи/і ціннісно-етичну норму, що домінує в житті оповідуваного персонажа.

Алгоритм оповідки:

- 1) опис факту / події –
- 2) оригінальний виклад –
- 3) збалансованість реального й неймовірного –
- 4) явне й навісисне перебільшення (гіпербола) –
- 5) багатозначна / неоднозначна кінцівка –
- 6) мораль / ціннісно-етичне ставлення
(емпатія – співпереживання).

2 частина
Власна мовна
творчість

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 1

Учень / учениця як мовці

ВИСОКИЙ РІВЕНЬ

ОПОВІДКА

із використанням мовних конструкцій прочитаного
фрагмента
(використай відповіді із завдань
1-ої частини підсумкової роботи)

(можливий варіант назви оповідки)

Бажаю вдалого читацького поступу!

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 2

Учень / учениця як мовці

ДОСТАНІЙ РІВЕНЬ

ПЕРЕКАЗ ВІД ІМЕНІ ЛІТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ ІЗ ДОДАТКОВИМ ЗАВДАННЯМ

(із використанням мовних конструкцій прочитаного
фрагмента

та опису психологічного стану Павлуся
від зустрічі із козаками, які збиралися в бій)

Передзавдання:

Перечитай опис психологічного стану Павлуся зустрічі з козаками на передодні виступу їх у бій. Зверни увагу, що цей опис маєш переказати від імені літературного героя – оповідача Павлуся. Виокреми мовні засоби (дієслівні словосполучення, порівняння, епітети). Подумай, яким має бути правильне написання слів.

Фрагмент опису психологічного стану героя

<...> У Павлуся забилося сер(д)це, коли почув сотни(е)ків наказ. Він сьогодні побачить те, про що від дідуся стільки наслухався. Побачить, як козац(ь)тво зустріне(и)т(ь)ся з татарами, тими страшними чортами, що цієї ночі так лютували в Спасівці. Його огорнув страх. Чи козаки дадуть раду тим чортам? <...>

<...> Павлусь дри(е)жав усім тілом, хоч(ь)а (на)дворі була спека, і дивувався, що козакам було те все байдуже, наче на праз(д)ник ішли. <...>

<...> Як славний козак, Павлусь три(е)мався з усіх сил ...

Умова задачі: за прочитаним фрагментом із повісті та описом психологічного стану Павлуся підготувати переказ від імені літературного героя; виконати додаткові завдання: 1) переписати від імені літературного героя опис-розповідь, відкоригувавши правописні норми, 2) виписати дієслівні словосполучення до психологічного стану Павлуся, 3) виписати порівняння і з'ясувати їх контекстне значення, 4)

виокреми епітети до образу Павлуся і татар, впиши до таблиці.

Продукт читацької діяльності: переказ опису від імені літературного героя із коментарем; узагальнювальна таблиця

Критерії оцінювання:

К-ть балів	КРИТЕРІЇ
6 б.	- правильно переказано текст-опис від імені літературного персонажа; - вдало з'ясовано контекстне значення 2-х порівнянь; - правильно відібрано епітети до образу Павлуся (1) і татар (1); - оптимально виписано всі дієслівні словосполучення до психологічного портрету Павлуся (3); - правильно відкориговано написання слів (9 слів, 10 орфограм).
5б.	- правильно переказано текст-опис від імені літературного персонажа із 1-ю неточністю; - вдало з'ясовано контекстне значення 2-х порівнянь, але є неточність; - правильно відібрано епітети до образу Павлуся (1) і татар (1); - вдало виписано всі дієслівні словосполучення до психологічного портрету Павлуся (3); - відкориговано правильно написання 8 слів, 9 орфограм (із 9 слів, 10 орфограм).
4 б.	- правильно переказано текст-опис від імені літературного персонажа із 2-ма неточностями; - вдало з'ясовано контекстне значення 2-х порівнянь, але є неточність; - правильно відібрано епітети до образу Павлуся (1) і татар (1); - виписано 2 дієслівних словосполучення до психологічного портрету Павлуся (із 3); - відкориговано правильно написання 7 слів, 8 орфограм (із 9 слів, 10 орфограм).

3 б.	- достатньо правильно переказано текст-опис від імені літературного персонажа із 2-ма неточностями; - недостатньо точно з'ясовано контекстне значення 2-х порівнянь; - правильно відібрано епітети до образу Павлуся (1) і є неточність до образу татар (1); - виписано 2 дієслівних словосполучення до психологічного портрету Павлуся (із 3); - відкориговано правильно написання 6 слів, 7 орфограм (із 9 слів, 10 орфограм).
2 б.	- недостатньо правильно переказано текст-опис від імені літературного персонажа; - недостатньо точно з'ясовано контекстне значення 2-х порівнянь; - невдало відібрано епітети до образу Павлуся (1) і до образу татар (1); - невдало виписані дієслівні словосполучення до психологічного портрету Павлуся (із 3); - відкориговано правильно написання 5 слів, 6 орфограм (із 9 слів, 10 орфограм).
1 б.	- недостатньо правильно переказано текст-опис від імені літературного персонажа; - недостатньо точно з'ясовано контекстне значення 2-х порівнянь; - невдало відібрано епітети до образу Павлуся (1) і до образу татар (1); - невдало виписані дієслівні словосполучення до психологічного портрету Павлуся (із 3); - відкориговано правильно написання 4 слів, 5 орфограм (із 9 слів, 10 орфограм).

Увага: формування критеріїв оцінювання рекомендуємо: 1) розпочинати із максимальної кількості балів; 2) чітко структурувати запитання / завдання / літературну задачу, щоб складники ці також увійшли в критерії; 3) радимо не забути про мовне й мовленнєве оформлення відповіді; 4) копіювати складений перший критеріальний текст і потім відкоригувати його на меншу кількість критеріїв / балів, увідповіднюючи всі складники: тобто від максимально можливого до мінімального. У такий спосіб швидше і легше справитися із цією роботою.

2 частина
Власна мовна
творчість

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 2

Учень / учениця як мовці

ДОСТАНІЙ РІВЕНЬ

ПЕРЕКАЗ ВІД ІМЕНІ ЛІТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ ІЗ ДОДАТКОВИМ ЗАВДАННЯМ

(із використанням мовних конструкцій прочитаного фрагмента та опису психологічного стану Павлуса від зустрічі із козаками, які збиралися в бій)

This image shows a single sheet of white paper with horizontal green ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Бажаю вдалого читацького поступу!

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 3

Учень / учениця як мовці

СЕРЕДНІЙ РІВЕНЬ

АКЦЕНТУЄМО СЛОВА В ТЕКСТІ. КОРИГУВАННЯ МОВНОГО ТЕКСТУ З ЛІНГВІСТИЧНИМ КОМЕНТАРЕМ УЖИВАННЯ НАГОЛОСУ

(акцентування – доречне виділення наголосу в слові)

Передзавдання:

Наголос (інакше його називають також «акцентом») – це виразне підвищення тону (голосу) на певному складі слова. Його використовують для виділення слова або для визначення його ролі в реченні. Наголос може змінювати значення слова або впливати на сприйняття його сенсу.

Перечитай запропонований мовний текст, підготовлений нами за повістю Андрія Чайковського «За сестрою». Визначся із розстановкою наголосів. Відкоригуй текст, вилучивши наголоси, які не відповідають нормам або змінює значення слова. Зробити лінгвістичний коментар: за яких умов міг би вживатися наголос у тій чи іншій мовленнєвій ситуації.

**Прибу́ла вата́га коза́ків на чо́лі з Оста́пом
Три́скою. Їх за́вда́ння – розпо́чати дво́бій із
коза́ками. Від цьо́го Па́влусь лови́в дрижа́кі. А
коза́кам було́ те́ все ба́йдуже́. Хлопча́ка огорну́в
страх. Чи коза́ки да́дуть ра́ду тим чо́ртам? А
вони́ дивля́ться на коза́ків чо́ртом ...**

**Бу́в по́луде́нь. Со́нце наче́ страше́нно /
страше́нне пе́кло. Та́тари ста́ли ча́сто
набі́гати на украї́нські́ села́. Набі́ги та́тар на
села́ – це за́вжди́ шко́да.**

**Бі́ля Три́ски́ зби́ралася́ купа́ та́тар. Ві́н
руба́в їх на оби́два бо́кі. Си́ли бу́ли не́ рівни́ми.
Коза́ки кину́лися ви́ручати́ Три́ску́.**

УЧЕНЬ / УЧЕНИЦЯ ЯК ЛІНГВІСТИ*

Акцентовані слова наголосом	Словосполучення з різним контекстом
1. Прибу́ла	прибу́ла (прийшла) ватага; прибула́ вода (побільшало)
2. Тріско́ю	
3. Завда́ння	
4. Дрижа́ки	
5. Байду́же	
6. Чорта́м	
7. Чорто́м	
8. Полуде́нь	
9. Пе́кло	
10. За́вжди	
11. Шко́да	
12. Трі́ски,	
13. Бо́ки	
14. Трі́ску	
Увага!	У наведених словах із наголосом (-и) може бути різне лексичне значення. Щоб виявити його контекст, додайте словосполучення.

УЧЕНЬ / УЧЕНИЦЯ ЯК ЛІНГВІСТИ*

(орієнтир для вчителя)

Акцентовані слова наголосом	Словосполучення з різним контекстом
1. Прибу́ла	прибу́ла (прийшла) ватага; прибула́ вода (побільшало)
2. Тріско́ю	ватажок Трі́ска; промислова риба трі́ска
3. Завда́ння	завда́ння
4. Дрижа́ки	дрижа́ки
5. Байду́же	бАйду́же, байдУ́же, байдужЕ*
6. Чорта́м	чорта́м - множина

7. Чо́ртом	чо́ртом – одинна
8. По́луде́нь	по́луде́нь – 12 година дня; розм. - приймання їжі між обідом і вечерею
9. Пе́кло	страшенно пекло́ – гаряче; страшне пекло
10. За́вжди	за́вжди
11. Шко́да	шко́да – співчуття; шко́да – збитки.
12. Трі́ски	Трі́ски,
13. Бо́ки	бо́ки – на всі сторони; на всі бо́ки – права або ліва частина тулуба
14. Трі́ску	Трі́ску
Увага!	У наведених словах із наголосом (-и) може бути різне лексичне значення. Щоб виявити його контекст, додайте словосполучення.

* Лінгвістика – наука, що вивчає мову в усій складності її прояву.

Умова задачі: відкоригувати запропонований текст, вилучивши зайвий наголос або/і залишити подвійний; за відкоригованим текстом заповнити узагальнювальну таблицю, записавши правильний варіант; підготувати лінгвістичний мінікоментар правильного наголошування слів та вживання контекстного значення за поданим зразком у таблиці; словосполучення подавати до таблиці, якщо треба продемонструвати вплив наголосу на значення слова.

Продукт читацької діяльності: узагальнювальна таблиця; лінгвістичний коментар.

Критерії оцінювання:

2 частина
Власна мовна
творчість

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 3

Учень / учениця як мовці

СЕРЕДНІЙ РІВЕНЬ

АКЦЕНТУЄМО СЛОВА В ТЕКСТІ

(коригування тексту з лінгвістичним коментарем;
акцентування – доречне виділення наголосу у слові)

[illegible]

Бажаю вдалого читацького поступу!

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 4

Учень / учениця як мовці

ПОЧАТКОВИЙ РІВЕНЬ

УВІДПОВІДНЕННЯ ОПОВІДІ ПРО БІЙ ІЗ ДОДАТКОВИМ ЗАВДАННЯМ

*(доречне використання пропущених висловів, слів,
мовних засобів; назва; розв'язка оповідки)*

Передзавдання: перечитай текст із пропущеними мовними засобами; спробуй зрозуміти його зміст; звернися до словникової довідки, перечитай; вчитуйся в перший абзац і віднайди доречне слово або мовний засіб; якщо риторична фігура або порівняння відсутні – додай, згадуючи зміст повісті; по завершенні роботи виконай ще два завдання: запропонуй свій варіант назви опису бою і підготуй розв'язку до описаного сюжету.

можливий варіант назви опису бою

**Позаду ... їхав Тріска. Нараз він завернув ...
і став проти татар. Під час ... вони замішалися
трохи. Деякі їхні коні висунулися наперед.**

**Тріска першому ... татаринів відрубав
голову.**

**Біля Тріски збиралася ... щоразу більша.
Він рубав ... , устеляючи землю навкруги себе
... . Частина татар**

**Утікаючі козаки ..., що щось сталося. Один
оглянувся та крикнув:**

— Пробі, ... ! ... ! ... !

**Понад десяток товаришів ... і ... Тріску.
Вони бачили, як Тріска ... , Татари
роз'їлися, ... , і стали Небагато їх устигло
... .**

Твій варіант розв'язки:

Слова, мовні засоби для використання:

Погоня; ватаги; півколо, кінь; татари; купа; стрічний; трупи; зупинилася; на обидва боки; *три риторичні оклики! – додати до репліки; *використати порівняння; зміркували; завернули коней; вправлявся; пустилися виручати; рубати поганців; рубати козаків; втекти.

Повний текст для орієнтування вчителів:

Позаду ватаги їхав Тріска. Нараз він завернув півколом коня і став проти татар. Під час погоні вони замішалися трохи. Деякі їхні коні висунулися наперед.

Тріска першому стрічному татариніві відрубав голову. (...)

Біля Тріски збиралася купа татар щоразу більша. Він рубав на обидва боки, устеляючи землю навкруги себе трупами. Частина татар зупинилася.

Утікаючі козаки зміркували, що щось сталося. Один оглянувся та крикнув:

— Пробі, хлопці! Ватажок між татарвою! Хто в Бога вірує, не даймо!

Понад десяток товаришів завернули коней і пустилися виручати Тріску. Вони бачили, як Тріска вправлявся, рубаючи поганців. Татари роз'їлися, мов осі, і стали рубати козаків. Небагато їх устигло втекти.

Умова задачі: відкоригувати запропонований текст, додавши необхідні слова / мовні засоби; за відкоригованим текстом запропонувати назву оповіді; підготувати свій варіант розв'язки.

Продукт читацької діяльності: відкоригований текст мовними засобами; назва оповідки та її розв'язка.

Критерії оцінювання:

2 частина
Власна мовна
творчість

КОМПЕТЕНТНІСНА ЛІТЕРАТУРНА ЗАДАЧА 4

Учень / учениця як мовці

ПОЧАТКОВИЙ РІВЕНЬ

УВІДПОВІДНЕННЯ ОПОВІДІ ПРО БІЙ ІЗ ДОДАТКОВИМ ЗАВДАННЯМ

(доречне використання пропущених висловів, слів, мовних засобів; назва; розв'язка оповідки)

можливий варіант назви опису бою

[illegible]

Бажаю вдалого читацького поступу!

ПІСЛЯМОВА

СВІТ ПО-НОВОМУ ВІДКРИВАЙМО ...

або

МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРИ, УМОТИВОВАНА ЛЮБОВ'Ю

*Тут мало побачити –
Треба вдивлятися,
Тут мало почути –
Треба вслухатися,
Щоб душу ці звуки
Наповнили дружно...*

Микола Рилєнков

**ЧИТАТИ – ДИВИТИСЯ – ЧУТИ,
щоб світ по-новому відкрити**

= Читати – вчитуватися – вичитувати =

Тут мало **читати** –
Треба **вчитуватися**,
Щоб **вичитувати** смисли
Аналізованого тексту.

= Дивитися – бачити – помічати =

Тут мало **дивитися** –
Треба **бачити**,
Щоб **помічати** деталі
Мистецького твору.

= Слухати – почути – відчути =

Тут мало **побачити** –

Треба **вдивлятися**,

Тут мало **почути**

Треба **вслухатися**.

Щоб душі **відчути** ці звуки,

Наповнені музикою сповна...

Читати – почути – відчути

Читати – почути – відчути

В ім'я насолоди своєї,

Щоб світ по-новому **відкрити**

Для себе та інших.

**Такий шлях маємо пройти разом з
учнями-читачами, пізнаючи нетлінну
сутність художнього твору.**

Цей шлях непростий.

Він допоможе сформувати

ІНТЕЛІГЕНТНОГО ЧИТАЧА / ЧИТАЧКУ

**як Людей культури,
патріотів України!**

НАВЧАТИСЯ З РАДІСТЮ
або
20 МОЇХ МЕТОДИЧНИХ ІМПЕРАТИВІВ
МЕТОДИКИ ЛІТЕРАТУРИ, УМОТИВОВАНОЇ ЛЮБОВ'Ю

- 1. Створюймо ситуацію успіху.*
- 2. Спрацюймо на випередження.*
- 3. Ураховуймо особливість кожного.*
- 4. Говорімо про складне просто.*
- 5. Візуалізуймо теоретичний матеріал.*
- 6. Комунікуймо з читачами щиро.*
- 7. Навчаймо вдумливому читанню.*
- 8. Програваймо складний матеріал.*
- 9. Забезпечуймо можливість вибору.*
- 10. Вибудовуймо траєкторію успіху.*
- 11. Створюймо можливість продукувати.*
- 12. Розвиваймо мову й мовлення.*
- 13. Відбираймо доречні факти.*
- 14. Привчаймо до прочитання підтекстів.*
- 15. Розвиваймо двопівкульність читачів.*
- 16. Засвоюймо інформацію п'ятиканально.*
- 17. Створюймо діалогову платформу.*
- 18. Поєднуймо традиційне з інноваційним.*
- 19. Об'єднуймо «живу» книгу з ІІІ.*
- 20. Співпрацюймо з любов'ю!*

Василь Шуляр

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.